

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tage Kampmann

Frederiksberg
Seminarium
i 80 år

Tage Kampmann

Frederiksberg Seminarium i 80 år

**Tage Kampmann:
Frederiksberg Seminarium i 80 år.**

Bogen er udgivet af
Frederiksberg Seminarium,
Nylandsvej 27,
2000 Frederiksberg.
Telefon: 38865111
E-mail: fredersem@fredersem.dk
Internet: <http://www.fredersem.dk>

DTP og billedbearbejdning: Lars Kofod-Jensen

Tryk: Frederiksberg Bogtrykkeri

Copyright Frederiksberg Seminarium 1999.

ISBN 87-987527-0-7

Indholdsfortegnelse

Forord	7
Et rids af tiden omkring 1919	8
Det faglige i uddannelsen	14
Seminariet i 30'erne og 40'erne	18
En ny æra - med respekt for det forgangne	30
Frants Hansen bliver rektor - en stilfærdig ændring	42
50 års jubilæet 22. august 1969	52
Hverdagslivet ændrer sig totalt	58
1980'erne - et drastisk årti med nedlæggelser og sammenlægning	66
Store ændringer i 1990'erne	72
Frederiksberg Seminarium i slutningen af 1900-tallet	82
Litteratur	87

Seminarister (kun mandlige) spiller „Genboerne“ i 1920'erne.

Forord

Med glæde - men også med betydelig betænkelighed - modtog jeg opfordringen til at skrive Frederiksberg Seminariums historie i de 80 år.

Glæden bestod i atter at få lov at beskæftige mig med læreruddannelsens historie. Betænkeligheden opstod, fordi netop det seminarium skyldte jeg personlig så meget.

Det sidste forhold gjorde opgaven vanskeligere. En vis afstand måtte skabes til det omfattende stof. Min egen nærhed til seminariet i mere end 25 år (som elev og lærer på dette og derpå som rektor ved „filialen“) kaldte på varsomhed med **for** personlige vurderinger.

For ikke at gøre fremstillingen for uoverskuelig og spækket med navne har jeg bevidst i det store og hele undladt at nævne de mange mennesker - bestyrelsesformænd og medlemmer, lærerrådsformænd og lærere - som gennem de mange år har spillet en betydelig rolle i seminariets liv. Altså: Ingen nævnt og ingen glemt.

Uden adgang til seminariets arkiver havde det ikke været muligt at yde opgaven fuld retfærdighed. For fortræffelig hjælp til denne adgang takker jeg seminariets tidligere souschef, studielektor Aage Kristensen. Ham skylder jeg ligeledes en varm tak for kritisk medlæsen af manuskriptet undervejs og for mange gode råd både med de store linier og med detaljer, som skulle finpudses.

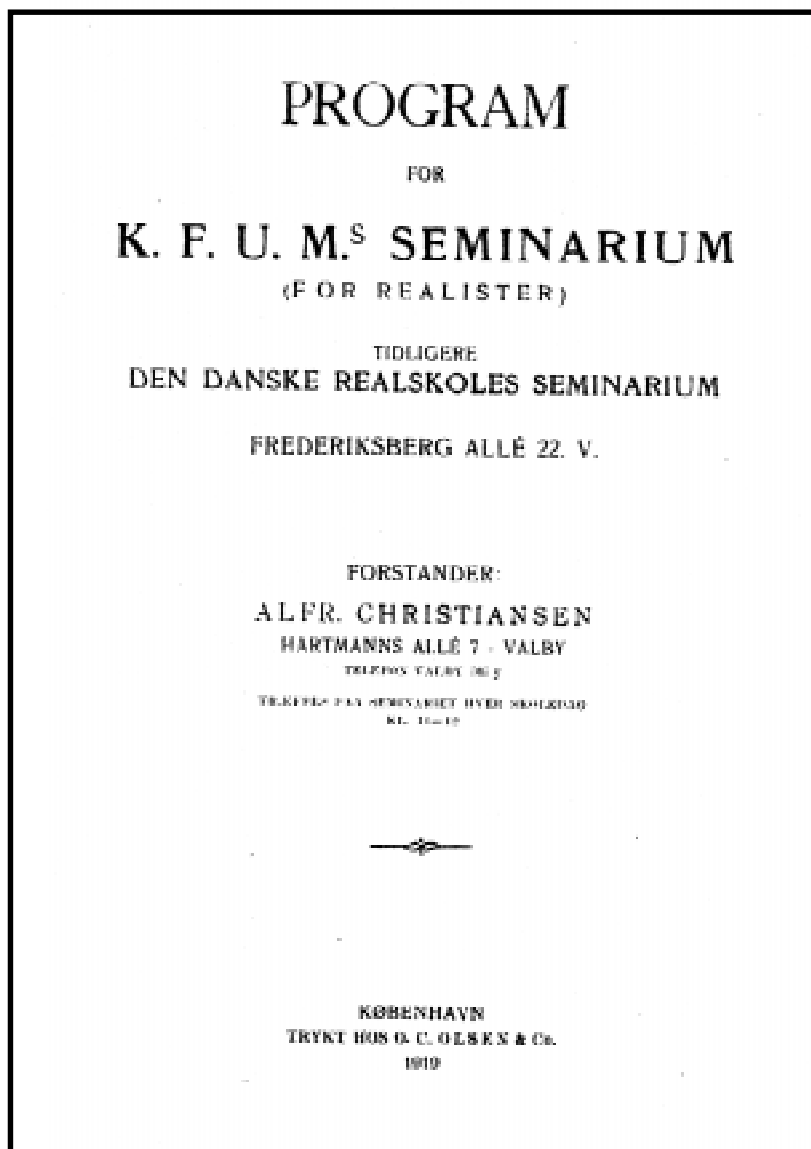
En tak til seminariets bestyrelse og rektor for den tillid, der vist mig ved at overdrage mig opgaven, skal også lyde her.

Alene jeg har ansvaret for denne beretning, som jeg hermed tilegner en af de gamle arbejdspladser, som jeg også var glad for.

Marts 1999

Tage Kampmann

Et rids af tiden omkring 1919

Vinteren 1918/19 var en mærkelig vinter i hele Europa. Den store krig var sluttet med våbenstilstanden 11. november 1918. Håbet om en ny tid spirede hos mange. Og dog - den spanske syge, en meget smitsom influenza hærgede overalt og rev mange med sig i døden - også blandt de unge.

Der var dyrtid i landet, rationeringer var endnu i kraft, kun få levede højt på dyrtiden, de såkaldte gullaschbaroner. Politisk bredte uroen sig i Danmark. Yderliggående socialister rørte på sig her som mange andre steder i verden. Det var også en nybruddets tid.

Troen på fremtiden levede fortsat hos mange med meget forskellige ståsteder. Århundredets første årtier var en periode, som i udpræget grad stod i børnenes og ungdommens tegn. Ja, først nu opstod en egentlig ungdomskultur i bredere kredse.

Ligesom man siden franskmanden J. J. Rousseau i midten af 1700-tallet havde talt klare ord om barndommens egenverdi, kom nu tanken om og arbejdet for de unges liv i centrum. Tidligere gik det store flertal af store børn direkte fra skole til arbejdsliv, fra barnetilværelsen til voksenlivet. 14-årsalderen var skillelinien.

Med den voksende urbanisering og de øgede uddannelseskrafter til befolkningen blev de unge en særlig gruppe.

Interessen for disse unge fandtes i flere kredse. Blandt disse var de kristelige ungdomsbewægel-

ser KFUM og K. I tiden efter århundredeskiftet oprettedes der lokale foreninger i hele landet. Inspirationen kom vestfra, fra USA og England.

Bannerføreren var i en årrække den kendte, karismatiske præst Olfert Ricard. Hans nære medarbejder og efterfølger blev en yngre præst, generalsekretær i KFUM i København, **Gunnar Engberg**, en brændende ildsjæl.

Gunnar Engberg, bestyrelsesformand 1919 - 1947

Allerede omkring 1900 var der mere end 2000 medlemmer af KFUM i Danmark fordelt over de tre afdelinger hoved-, ungdoms- og yngsteafdelingen. Hertil kom i de følgende 10-15 år KFUMs boldklub, atletikforeningen Ben Hur, FDF (inspireret af det engelske Boys Brigade), KFUM-Spejderne - idéen ligeledes hentet fra England - og KFUMs Soldatermission. Hertil kom så nye initiativer som fx sommerlejre og bygninger til disse lejre.

Kort og godt: KFUM var en bevægelse, i sandhed en bevægelse med et vældigt tag i de unge.

Hvorfor var det naturligt, at KFUM så også fik sit eget seminarium ?

Gunner Engberg - seminariets første formand gennem 28 år - gav i 1923 selv svaret i seminariets program. Han nævnede (her kort refereret) fire grunde: 1. Inden for KFUMs rammer leves et meget lykkelig ungdomsliv. 2. Unge KFUMere fik lyst til at være lærere. 3. I nogen grad kunne man lære lærerne ungdomsarbejdet, mens de gik på seminariet. 4. KFUM har lyst til at gøre en særlig indsats i lærerverdenen.

Seminariet bliver til

Med Engberg i spidsen skaffede en kreds af mennesker i vinterens løb den nødvendige sum penge til køb af et seminarium. Rentefrie lån opnåedes hos flere kirkelige organisationer. En bestyrelse for den selvejende institution etableredes, og man gik til handling.

Seminariets første adresse: Frederiksberg Allé 22, 2. sal..

I København var der i 1919 fire seminarier: N. Zahles Seminarium, N. Femmers Seminarium, begge for kvinder, Blaagaard Seminarium og Den Danske Realskoles Seminarium begge for mænd. Det sidste var til salg.

Handel med seminarier var almindelig dengang, og den nyoprettede institution købte „Realskoleseminariet“ af en privatmand, som fortsatte som lærer i nogle år på det „nye“ seminarium.

Et seminarium i København var på den tid ikke nogen stor virksomhed. De levede alle fire under beskedne ydre forhold. Tre af dem boede til leje hos andre skoler, og Zahle holdt til i tagetagen på 4. sal i det store skolekompleks på Nørrevold og havde fagllokaler i fællesskab med de andre skoler i huset. Og mere end ca. 100 elever havde seminarierne sjældent.

„Realskoleseminariet“ boede til leje på øverste

etage hos en privatskole på Frederiksberg Allé, og det var her det nye KFUMs Seminarium „flyttede ind“. Megen flytning var der ikke tale om, men kun en overtagelse. Heller ikke ret meget købte man af forgængereren. Det var mest retten til at praktisere, der handlede.

Fagllokaler fandtes næsten ikke i de lejede lokaler, og inventar i form af samlinger eller bibliotek var af yderst beskedent omfang. Og så begyndte man oven i købet i lokaler, som var opsagt efter det første års forløb. Alligevel turde man begynde med det nye seminarium - med meget få elever. I 1920 var der kun 30 elever, i 1921 steg det til 35. Desuden var der en lille forbedelsesklasse, som ikke medregnedes til det egentlige seminarium, da denne de første mange år ikke gav statstilskud.

Pionererne var folk med mod — og tro.

Seminariets „ånd“ i eget hus

Forstander for seminariet blev den kun 29-årige lærer og KFUM-sekretær **Alfred Christiansen**. Det blev et godt valg. I 29 år var seminariet og han næsten identiske størrelser. Dette var i overensstemmelse med tidens syn på sagen. En skole var meget ofte synonym med lederen. Ofte bar en privatskole stifterens navn. Lederen forventedes at præge skolen. Det stillede krav til denne person, mand eller kvinde.

Alfred Christiansen kom til at betyde overordentlig meget for de unge, som gik ud fra KFUMs

Seminarium i 20'erne og 30'erne. Om dette er der talrige vidnesbyrd.

Og statens godkendelse af seminariet var intet problem. I og med man købte et eksisterende seminarium, fik man godkendelsen, når seminariet i forvejen var godkendt. Den blev blot fornyet.

Seminariet begyndte alligevel både utrygt og beskedent. Men her som mange gange senere red-

Chr. Winthersvej 3, seminariets eget hus 1923-1933.

dede Frederiksberg Kommune snart seminariet. Der opnåedes et lejemål på La Cours Vejens Skole i 1920 - det var også trangt. Her holdt man til i godt to år med eftermiddagsundervisning.

Derpå købte man en privatskole på Frederiksberg, som var til salg.

En fløj blev tilføjet, og så havde man på Chr. Winthersvej nr. 3 et seminarium med egen øvelseskole - men uden egentlige faglokaler. Småt var det også her, men i 11 år levede seminariet på denne villavej med børn og seminarieelever myldrende inde og ude.

Uddannelsen var 3-årig og foregik efter en gammel seminarielov fra 1894. Man kan betegne

denne læreruddannelse som en på nogle områder udvidet realeksamen. Med tavle, kridt og lærebøger - som ofte var identiske med gymnasiets eller endda realskolens - kom man langt i det foreskrevne pensum. Og så var det levende ord i og uden for timerne da i væsentlig grad med til at bære igennem.

Dygtige unge oplevede måske ikke selve det faglige som særligt krævende eller spændende, men målet - arbejdet med børn og unge - stod klart for dem.

I selve uddannelsen mærkedes der ikke meget til det pædagogiske i dette mål, bortset fra det sidste års praktikundervisning. Men alle skulle inden optagelsen på seminariet praktisere hos en

På ekskursion i 1920'erne. En sådan hue brugtes af mange seminarister dengang.

lærer et år, så de unge mænd vidste, hvad de gik ind til. Og i de omfattende fritidsarrangementer, som seminariet stod for, indgik målsætningen klart.

Under denne synsvinkel arbejdede man på alle landets seminarier i 1920'erne. Nok var ikke alle de 19 seminarier lige kristelige, men en „rem af huden“ havde de alle. Folkeskolen bekendte sig til den evangelisk-lutherske lære, og faget religion var uddannelsens største og tungeste. Hvis dimittenden ikke var medlem af folkekirken, udstedtes der ikke et rigtigt eksamensbevis, men kun en udskrift af eksamensprotokollen.

Under sådanne forhold er det rimeligt at spørge, hvor stor en rolle forkyndelsen spillede i seminariets hverdag på et KFUMs Seminarium. Med sikkerhed kan det fastslås, at selve undervisningen ikke indeholdt andet end det rent faglige. Det forventedes af KFUMs Seminariums lærere, at disse var loyale over for seminariets formål. Dette formål var i seminariets første program udtrykt således:

„Vi vil have to Maal for øje med vort Seminarium: At sætte en høj pædagogisk Standard, og at fremelske et smukt, kristeligt Kammeratliv.“

Det sidste fandt sted på to områder: Ved den daglige morgensang og i fritiden i forbindelse med alt, hvad der skete under seminariets auspicer.

Denne dobbelthed i seminariets virke var meget

tydelig i 20'erne, 30'erne og 40'erne, men fortonede sig måske lidt i 50'erne. Herefter blev der hovedsageligt lagt vægt på uddannelsens faglige sigte. Ud over dette kom så alt det, som de unge selv pegede på som ønskeligt i tidens strøm.

Flertallet af eleverne kom i 20'erne fra det kristelige ungdomsarbejde og/eller fra hjem af kristelig observans. I 30'erne var fordelingen af elever mere ligelig. Forstanderen udtalte i bestyrelsen flere gange i begyndelsen af 30'erne, at eleverne var mere kritiske og ikke så grebne af evangeliet som tidligere. I takt med den almindelige sekularisering og den mindre betydning af det kristelige ungdomsarbejde tyndede det ud i unge med den observans.

Ved hvert års møde med bestyrelsen gav forstanderen et „signalement“ af elevernes kristelige ståsted. På grundlag af disse udsagn bygger ovenstående.

I 20'erne, 30'erne og 40'erne var det altid forstanderen, som forestod det holdningsmæssige arbejde. Hvad enten det var ved morgensangen eller i fritidslivet, var han den forkyndende.

Alfred Christiansen savnede i det hele taget ikke arbejde. Ved et bestyrelsesmøde i 1936 fortalte han, at han underviste 21 timer ugentlig på seminariet og 4 timer i børneskolen og ikke kunne tænke sig at undvære noget af det. Hans fag var pædagogik, engelsk og sproglig dansk samt dansk stil.

Det faglige i uddannelsen

7 dimittender i 1923 med „Fatter“ på venstre fløj og Paul Beck næstyderst til højre.

Det faglige i uddannelsen lå som nævnt på et ret beskedent niveau i en række fag. Dog var kravene betydelige ikke blot i religion, men også i dansk, regning, naturhistorie (biologi) og geografi for slet ikke at tale om sang og gymnastik. Violinspil var obligatorisk, og var for mange elever mere end en plage. Til gengæld fandtes fremmedsprog slet ikke i fagrækken, og i matematik og fysik var kravene ret små.

Det var for øvrigt på grund af den beskedne uddannelse i de sidstnævnte fag, at „Realskoleseminariet“ havde indført udvidet undervisning i disse typiske realskolefag. Dette fortsatte det nye seminarium med et år, men gik så tilbage til det ordinære program.

De ret små fordringer betød i parentes bemærket, at studenter kunne gennemføre uddannelsen på to år og overføre karakterer fra studentereksamen i relevante fag. Nogle af studenterne blev færdige allerede som 20-årige, da betingelserne for optagelse var det fyldte 18. år.

Tanken om en uddannelse i realfagene var forstærket af, at der allerede i 1903 var vedtaget en lov om oprettelse af en 4-årig eksamensmellem-skole med efterfølgende realklasse. En eksamensafdeling var etableret ved mange kommuneskoler i byerne, og der var altså god mening i at uddanne lærere til denne nye skoleform.- Det skete først fra 1954, men det er en anden historie.

Vidnesbyrd om det første tiår

I 1929 stiftede de gamle elever - de „udtrådte“ kaldte de sig - en forening. Den fik navnet **KFUMs Seminariesamfund**. Samme år udgav man et blad af samme navn. I dette finder man udtryk for seminariets betydning - i hvert fald holdningsmæssigt.

I bladets nr. 2, 1. årg. skriver bladets redaktør i anledning af seminariets 10 årsdag bl.a.:

„To Ting ligger nær nu:

Alfred Christensen („Fatter“), forstander 1919 - 1946.

Først at takke for og glæde sig over den Tid, der gik, i Arbejde og Fest, mest i festligt Arbejde under Ledelse af den fine, stærke Personlighed, som er sjælen i Foretagendet, Forstander Christiansen.

Dernæst at håbe på og have Tillid til Seminariet i den Tid, der kommer. Denne Brydningstid har just behov for sådanne Steder som vort Seminarium, et Arnested for sand Kristendom og for rigt og godt Menneskeliv...“.

„Samfundet“ - sådan kaldtes det til daglig - havde allerede det første år 123 medlemmer. I alt var der dimitteret 193 de første 10 år. En sådan procentuel andel af dimittender er ikke nået senere, og det illustrerer, *hvor meget* seminariet betød.

Når seminariet betød så meget for den enkelte, hang det sammen med to forhold:

Som nævnt havde forstanderen en gennemslagskraft ud over det sædvanlige. Uden at være påtrængende eller stortalende formåede Alfred Christiansen eller „Fatter“, som han altid omtaltes, at slå igennem over for „hin enkelte“.

For det andet havde seminariet lige fra de første år søgt at skabe en række traditioner, som betød uhyre meget.

Flere af disse omtales senere. Her skal de blot nævnes med overskrifter følgende skoleåret: **Dusfest, Jomsborg, julefest, vinterskovtur, forældreaften, dimissionsfest.**

Disse fikspunkter i uddannelsen, som intet havde med det faglige at gøre, var bærende konstruktioner i KFUMs Seminariums liv.

For de „udtrådte“ var sammenkomsten 2. januar årets hovedbegivenhed. Det var et heldagsarrangement.

Om formiddagen mødtes man på seminariet med madpakke, hørte et foredrag om et skolespørgsmål, diskuterede emnet og holdt generalforsamling. Foredragsholderen var oftest en af seminariets egne. Enten forstanderen eller en lærer, og nogle år en gammel elev, som havde gjort „karriere“ på et område.

Ved frokosten samledes man klassevis og udvekslede minder og nyt fra de tilstedeværende og eventuelt også fra de ikke-mødte.

Om aftenen samledes man atter og havde nu damer med. Traktementet var de første år smørrebrød, senere blev det til det

Jomsborg i 1920'erne.

traditionelle kaffebord. Ved denne lejlighed blev der holdt en festtale. Her var det som regel en gæst, som diventerede forsamlingen. Derpå kom noget underholdning ved egne kræfter, og forstanderen sluttede aftenen med andagt.

Tilslutningen til sammenkomsterne 2. januar var overvældende i mange, mange år. Her fandt man en kreds, som stod sammen om seminariet.

Bladet „Seminariesamfundet“ udkom 4 gange årligt. Det stof, som læstes mest og først, var „Meddelelser“. Her fandt man små beretninger om kammeraterne: ansættelse, kurser, fritidsbeskæftigelse, giftermål, børn osv.

Lærerne - hvem var de ?

Personalet bestod i de første 25 år af seminariets liv af tre faste lærere samt forstanderen. Hertil kom et vekslende antal timelærere - i stigende antal, som årene gik. Disse kom fra gymnasier eller folkeskoler og var i nogle tilfælde gamle elever fra seminariet. Hver af dem havde kun et relativt lille timetal.

De faste lærere, som sammen med forstanderen læste de fleste af seminariets timer, spiller ikke den store rolle i beretningerne om seminariet de

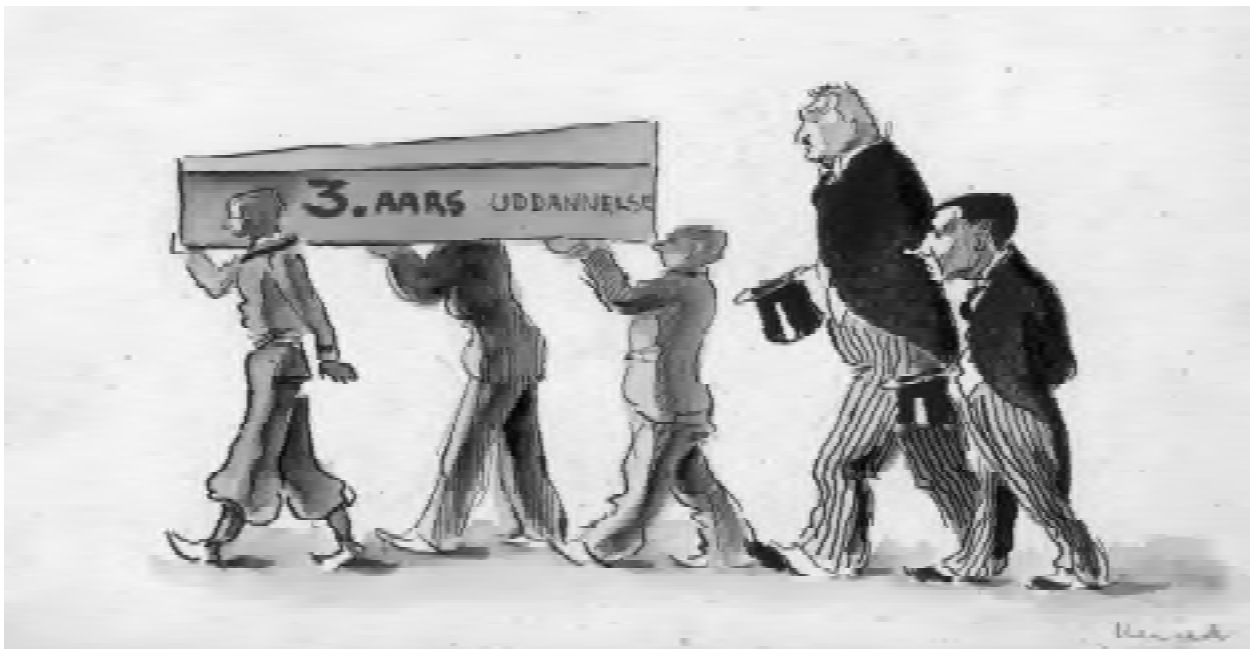
Vinterskovtur engang i 20'erne. „Fatter“ bagerst i midten, Paul Beck på højre fløj.

første år. I „Samfundet“s blad omtales de med navn nogle steder, og nogle af deres særheder morer man sig over. En enkelt skiller sig lidt ud. Han underviste i religion og historie, var cand. theol. og uden tvivl en åndfuld personlighed. Lærerne havde måske en lidt større fagkreds og lidt flere timer end ønskeligt. Men det var tidens vilkår på alle seminarier.

På de københavnske seminarier var der tilsvarende forhold, og et par af dem havde endda kun en enkelt fast lærer. På seminarierne i det øvrige land klarede 5-6 lærere hele seminariets fagkreds.

På de seminarier kunne man pga. de geografiske forhold ikke betjene sig af timelærere. De fleste seminarier lå som bekendt i landdistrikterne eller i mindre byer.

Seminariet i 30'erne og 40'erne

En seminarieelev karrikerede 1894-lovens bortgang. Den høje mand i følget er „Fatter“.

Den nu gamle og stærkt kritiserede seminarielov fra 1894 ændredes i 1930. 36 år er en lang levetid for en lov om uddannelse. Ændringer var stærkt påkrævede, både mht. struktur og indhold.

Den væsentligste nyskabelse var en forlængelse af uddannelsen fra tre til fire år. Det betød to år til 1.del og ligeledes to år til 2. del, som hidtil var gennemført på ét år.

Indholdet ændredes ikke meget, selv om §1 i loven stiller det i udsigt. Den lød således:

„Undervisningen skal være præget af de Krav, Elevernes fremtidige Gerning som Lærere stiller til dem; desuden skal den meddele dem Kundskaber og Færdigheder, der kan fremme den almindelige Udvikling.“

Begreber som selvstændighed, kritisk sans eller holdning var ikke på mode dengang - i hvert fald ikke eksplicit.

Kravene i de reale fag blev ikke væsentlig øgede, selv om der indførtes ét fremmedsprog, men en uddannelse til lærer i mellem- og realskolen fik man ikke. En afgørende nyhed var dog speciallæsning - 5 ugentlige timer de to sidste år i et sproglig-historisk eller et matematisk-naturvidenskabeligt fag. Denne del af uddannelsen blev eksamensfri. Og speciallæsningen skulle være uddannelsens *åndehul*.

Forlængelsen af uddannelsen betød endvidere,

at de pædagogiske fag fik lidt flere timer, børnepsykologi blev obligatorisk, og praktikken blev udvidet betydeligt.

Det var forventet, at de nye arbejds-skoletanker var trængt mere igennem. Mange i skolekredse ønskede, at uddannelsen i højere grad appellerede til selvvirksomhed og selvstændighed end tidligere, hvor det primært kom an på eksamensrettet lektielæsning og udenadslæren.

I en artikel i „Samfundet“s blad i 1932 nævner „Fatter“ i sin omtale af den nye lov en række af de hindringer, der var for at gennemføre lovens gode intentioner. Han skriver bl.a., at fagenes mængde og tidens knaphed sætter meget snævre grænser for, hvad det er forsvarligt at lægge over på eleverne af selvstændigt arbejde, hvis de ikke skal køres helt i stykker. Og eksamen er ikke undergået så store ændringer, som de nye undervisningsformer faktisk vil nødvendiggøre.

Undervisningen var fortsat lærerstyret klasseundervisning. Biblioteksarbejde eller ændrede eksamensformer eksisterede ikke.

Men en enkelt nydannelse vandt indpas. Det bestemtes, at eleverne i et selvvalgt fag havde mulighed for selvstændigt at udarbejde et *årsarbejde*. Hvis dette godkendtes af censor ved eksamen, hævedes karakteren en grad. Især i fagene geografi og naturhistorie blev årsarbejder en succes.

Bestemmelsen om at hæve karakteren den ene

grad, fik pudsige konsekvenser. Man anvendte den ørstedske karakterskala, hvor afstanden mellem karaktererne var progressivt stigende, efterhånden som karaktererne faldt.

<i>mll+</i>	=	-4 1/3
<i>mll</i>	=	-7
<i>mll-</i>	=	-12 1/3
<i>slet+</i>	=	-17 2/3
<i>slet</i>	=	-23

Ørsteds skala (Oprindelig)

<i>ug</i>	=	8
<i>ug-</i>	=	7 2/3
<i>mg+</i>	=	7
<i>mg-</i>	=	6 1/3
<i>g+</i>	=	5 2/3
<i>g</i>	=	5
<i>g-</i>	=	3 2/3
<i>tg+</i>	=	2 1/3
<i>tg</i>	=	1
<i>tg-</i>	=	-1 2/3

Næsthøjeste karakter var således *ug-* = 7 2/3. Et antaget årsarbejde hævdede altså her kun 1/3. Hvis et *g-* blev hævet til *g*, skete der et tillæg på 1 1/3, altså 4 gange så høj en betaling for et årsarbejde. Det generede efter udsagn fra samtidige ikke nogen.

Endnu en nyskabelse så man. Ud fra den kends-

Skolegården på Nyelandsvej. Til venstre de to toiletter, hvorpå var malet „Seminariet“.

gerning, at ganske mange blev lærere i landsbyskolen, når de var færdige, indlagde man i slutningen af 3. klasse et landsbyskoleophold på en uge. Den daglige praktikundervisning foregik jo på en byskole i klasser med elever på samme alderstrin. Den 2-, 3- eller 4-klassede landsbyskole var ukendt land for byernes seminarieelever. Det blev der rådet (lidt) bod på.

Det vil ikke være forkert at sige, at seminariet i 30'erne var pædagogisk statisk. Enkelte andre steder som fx i Haderslev eksperimenteredes der lidt med nye undervisningsformer. Årsagen til den lidt forskellige udvikling må søges i lærerstabens sammensætning. Forstanderen udtrykker det selv i en artikel, at „*måske var vi lærere lidt ældre...*“ (og senere) „*...man har villet det nye og ikke villet slippe det gamle*“.

Ny (og endelig) adresse: Nye-landsvej 27

For KFUMs Seminarium betød den nye lov, at forholdene på Chr. Winthersvej ikke var holdbare. Dels skulle seminariet have en klasse mere, dels måtte de nødvendige faglokaler skaffes. Altså: mere plads var en eksistentiel nødvendighed.

Det var i øvrigt problemet for alle landets seminarier. Seminarierne med egen bygning gik i gang med udvidelser. Det sås tydeligt på seminariebygningerne i mange år, at de første år efter 1930 havde krævet udvidelser af det tradi-

Nylandsvej 27, seminariets domicil fra 1934.

tionelle byggeri med 4 klasseværelser og en gymnastiksal - og ikke mere! Men i hovedstadsområdet var det ikke nemt at få øje på ændringer.

Atter kom Frederiksberg Kommune seminariet til hjælp. Skolerne i det ældre Frederiksberg fik bedre pladsforhold, mens nye skoler byggedes i yderkvartererne. Solbjergskolen, bygget i 1895, ophørte som distriktsskole, og halvdelen af bygningen blev i begyndelsen af trediverne ledig. Men først ved nytår 1934 flyttede seminariet til

de „nye“ lokaler, og her boede man under uændrede forhold indtil 1958.

Efter datidens opfattelse betød flytningen en stor ændring. For seminariet var følgende lokaler til rådighed i det halve af den endnu eksisterende bygning fra før år 1900: I stueetagen kontor med lærerværelse, på 1. sal 4 klasseværelser, på 2. sal bibliotek og læsestue, sanglokale, et naturhistorie- og et geografilokale, på 3. sal tegnesal, som både var samlingsstue og „rygekupé“ og en sløjdsal. I gården lå en gymnastikbygning med to sale og toiletter. Fysik/kemilokale låntes i skolen i nr. 23, Nyelandsvejens skole.

Fremgang i pladsforholdene var der virkelig tale om. Alle fire klasser fik hver sit lokale, mens

forberedelsesklassen (også kaldet præparandklassen) var vandreklasser.

En ny æra var begyndt i 1934, og på Nyelandsvej 27 forblev seminariet trods mange ydre og indre ændringer for læreruddannelsen i de næste mere end 60 år - og bor der endnu.

Eleverne - hvor mange, hvem ?

Selv om det omkring 1930 og i de følgende år blev trange tider for lærere med stigende arbejdsløshed, var tilgangen til KFUMs Seminarium fortsat god, som den havde været det med stigende tilgang gennem det første årti. Seminariet havde fået et godt ry - og havde noget med af dette ry fra sin forgænger „realskoleseminariet“.

Dimittender 1935

Det var som regel muligt at fylde hver klasse med de hen imod 30 elever, som var grundlaget for en god økonomi. Man skal her erindre, at seminarieret var privat og kun kunne eksistere ved hjælp af skolepenge fra de unge. Statstilskuddet udgjorde omkring de 3/4, og resten måtte skaffes via elevbetalingen. Indtil oprettelsen af den særlige studenterlinie i 1947 var klassernes sammensætning uensartet mht. skoleforudsætninger. Side om side sad lidt ældre elever kommet „fra ploven“ uden andet grundlag, end det præparandklassen havde givet dem, med unge studenter lige udgået fra gymnasiet. Selv om disse sidste kunne overføre visse karakterer fra studentereksamen, skulle de deltage i undervisningen i alle fag. Og flertallet var så realister, som enten var kommet lige ind i 1. klasse eller havde taget præp.klassen med. Ujævnt var niveauet, og for lærerne følte det ikke let at tilpasse undervisningen til denne brogede skare.

På den tid fandtes ingen SU, men kun en megen beskedent statsunderstøttelse til de virkelig trængende. Resten måtte selv skaffe de nødvendige midler. Legater var der kun få af, så en del elever måtte gå lånevejen, hvis forældrene ikke kunne klare at betale. Erhvervsarbejde eksisterede faktisk ikke, og flertallet af eleverne boede hjemme, hvis de var fra København eller omegn. Elever fra provinsen boede på lejede værelser - ofte meget kummerligt.

Fra hvilke samfundslag kom eleverne? I ældre seminarieprotokoller opførte man altid faderens

stilling, så det er muligt at placere eleverne socialt. Det er tidligere omtalt, fra hvilke kirkelige kredse de kom. Her tænkes altså kun på den økonomiske baggrund.

En del kom fra lærerhjem. Der var i Danmark en lang tradition for, at lærersønner også blev lærere. Andre kom fra gårdejerhjem næsten fra hele landet, og ikke få deltog i det, som sociologerne kalder den „sociale opstigning“. Denne kategori af unge kom fra arbejderhjem eller fra hjem, hvor moderen var alene. En søn af en akademiker var en sjældenhed til hen i 40'erne, da studenterlinien kom til. Forstanderen udtalte engang omkring 1940, at flertallet af elever kom „fra småkårs-hjem“.

Det samlede elevtal var fra midten af 20'erne omkring 100 seminarieelever + 25-30 i præparandklassen. De sidste regnedes ikke for rigtige seminarieelever, og præp.klasserne udløste ikke statstilskud før i slutningen af 40'erne. Kun enkelte seminarier oprettede dobbeltklasser og kun efter ministeriets særlige tilladelse. Det skete ikke på KFUMs Seminarium før 1948. Lærerproduktionen blev holdt i stramme tøjler pga. arbejdsløsheden, som først lettede hen mod slutningen af anden verdenskrig.

En næsten glemt nedlæggelses-fase

I 1931 og igen i 1934 forsøgte undervisningsminister F. J. Borgbjerg (S) næsten forgæves at

få nedlagt nogle seminarier. Ingen af gangene var seminariet på Frederiksberg direkte inde i billedet. Dog fik alle private seminarier i 1933 et tilbud om frivillig afvikling med en gunstig fratrædelsesordning for forstander og lærere. Lærerne fik lejlighed til at udtale sig om sagen, men ønskede seminariet fortsat, ligesom forstanderen gjorde det. På baggrund af denne tilkendegivelse drøftede bestyrelsen spørgsmålet. Efter en grundig drøftelse vedtoges det at bevare seminariet trods de ganske svære ydre forhold.

Der skete derimod det besynderlige, at Femmers Seminarium, som i 1923/24 endda havde fået egen ny bygning, ramtes af ministerens forslag. Seminariet havde letsindigt tilbudt en sammenlægning med det statslige Jonstrup, og det blev dets skæbne.

Også Blaagaard var en kort tid i fare. Ministeren

kom ved en fortalelse fra Folketingets talerstol til at nævne seminariets navn, hvilket fremkaldte opstandelse. Seminariet var ejet af en privatmand, som med god forbindelse til Københavns skoledirektør, blev reddet af denne.

Bygningen, som Femmers Seminarium ejede, rummer i dag Metropolitanskolen. Seminarie-“planlægning“ var også dengang noget tilfældig. Historien gentog sig to gange i 1980'erne, men derom senere.

Skoleårets højdepunkter

Fra flytningen i 1934 og frem til 1946 gik livet som nævnt sin vanlige gang på seminariet - bortset fra det betydelige afbræk, som krigens sidste år 1944/45 gav for en del elever.

Lærerstabten var den samme som i 20'erne, og skoleåret havde fundet en fast rytme med en

Bladet for de „udtrådte“ elever fra 1929 til 1952, hvor det afløstes af „SEMINT“ fælles for gamle og nye elever.

1939, 2. klasse på Jomsborg med Gruelund og Beck (bagerst i midten).

række faglige traditioner og givende fritidsarrangementer.

Tre punkter med fagligt indhold var fast på seminariets program. 1. klasse var hvert år i maj på naturhistorie-lejrskole i en KFUM-lejr på Gjorslev på Stevns. Tilsvarende var 2. klasse på lejrskole på „Jomsborg“ med fagene geografi og naturhistorie på dagsordenen, og endelig tog 3. klasse med forstanderen m.fl. på en uges rejse i

juni. Det år var klassen fri for eksamen. Turen gik ofte til Sønderjylland, som var et aktuelt område især historisk og folkeligt efter Genforeningen i 1920. På disse felter så man et gennemslag af de reformpædagogiske tanker. Lejrskoleidéen kom frem i 20'erne - også begyndt på Haderslev Seminarium. Et fagligt tilskud var også lejrskolen med en klasse fra øvelsesskolen i begyndelsen af 3. klasse.

Fester og anden fritidsvirksomhed prægede i høj grad seminarielivet.

Årets første fest var „**dusfesten**“ ved skoleårets begyndelse. I ældre tid sagde nogle unge mennesker „De“ til hinanden fra de var 16-18 år, og det var derfor helt naturligt at arrangere en fest, hvor dutteriet blev legaliseret. Man skal her ikke forledes til at tro, at festen var et symposium. Seminaristerne samledes om et kaffebord - det, som ikke-kirkelige kaldte „missionsfolkenes tredje sakramente“.

Det er bemærkelsesværdig, at denne dusfest afholdtes også mange år efter, at unge indbyrdes var dus. Men festen ville man ikke undvære.

Næste begivenhed var turen til „**Jomsborg**“. Man boede i en FDF-lejr i Hornsherred mellem Jægerspris og Kulhuse, og opholdet her fandt sted i forbindelse med Kongens (Chr. d. 10.) fødselsdag d. 26. september. Festlige dage var det - årets højdepunkt i seminarielivet. Nok var der alvorligere punkter på programmet som foredrag og ekskursioner, men alle inkl. „Fatter“ kastede sig også ud i al slags tant og fjas. Her spillede komedie, alle slags boldspil dyrkedes - kort og godt: man morede sig.

Dagene indrammedes af forstanderens morgen- og aftenandagter, hvor han myndigt og åndfuldt forkyndte evangeliet.

For mange tidligere elever fra seminariet står dagene på „Jomsborg“ i en særlig glans.

På kalenderen kom herefter julefesten med årets juleavis kreeret af 4 .klasse med et kort portræt af hver elev i denne klasse. Ofte blev disse - seminariets ældste - karakteriseret både i vers og streg. Heller ikke lærerne gik fri ved denne lejlighed. Tonen var dog altid elskværdig. Men kaffebordet og „Fatter“s forkyndelse manglede heller ikke ved denne lejlighed.

I en af årets første måneder tog hele seminariet på **vinterskovtur**. Når det så ud til stabilt snevejr, aflystes undervisningen den følgende dag. Man mødtes på Klampenborg station og vandrede mod Eremitageslottet. Her gjorde man holdt ved et af foderhusene, og der blev sunget morgensang, og forstanderen holdt en kort andagt. Herpå gik turen over sletten til Fortunen, hvor den medbragte mad indtoges, hvorefter man tog hver til sit.

I løbet af foråret holdtes en **forældreaften** med et lødigt program, og endelig kom det næste af årets højdepunkter „**dimissionsfesten**“. Med spænding afventede tilhørerne forstanderens tale med en kollektiv bedømmelse af afgangsklassen. Ved en sådan lejlighed kom hans lune og ofte underfundige åndfuldhed til sin særlige ret. En stor dag var denne dag for de fleste. Mange vanskeligheder var overvundet, ofre bragt, kampe kæmpet, og nu var sejren endelig hjemme - hvis der vel at mærke var arbejde i udsigt. Det var der som nævnt tidligere slet ikke altid i 30'erne.

Ikke få af de dimitterede i disse år blev aldrig

lærere. En af de mere kendte blev lederen af det folkelige „Bror Kalles Kapel“. Nogle få gik ligefrem i hundene, men flertallet fandt dog fast arbejde efter 4-5-6 trange år med skiftende og usikkert, slidsomt vikararbejde.

Endelig skal nævnes et grænseområde mellem uddannelse og fritidsarrangement, nemlig **foredrag** for alle elever. Meget tidligt i seminariets historie fik eleverne gennem et elevråd (allerede fra 1922) medbestemmelse på dette felt.

Hvert år afholdtes 6-8 foredrag om aktuelle emner i skole, samfund, kirke osv. af kendte foredragsholdere fra nær og fjern. Denne tradition blev den mest holdbare af alle de nævnte, idet den endnu i 90'erne opretholdes - og stadig på de studerendes initiativ.

Praktisk Skolegerning

Dette fag med det lange navn hed aldrig andet end **praktik**. Indtil slutningen af 30'erne foregik de praktiske øvelser på den lille privatskole på Chr. Winthersvej. I 1937 blev skolens mangeårige leder Harald Smith forstander på Ranum Seminarium, og i 1939 afvikledes skolen. Dels opstod der økonomiske vanskeligheder - som det skete for næsten alle private skoler - dels var skolen for lille til at opfylde betingelserne for at være øvelsesskole.

I 1937 gennemførtes en ny folkeskolelov med øgede krav til skolen, og dermed krævedes samtidig en forstærket praktikundervisning.

Fællespraktik i 1930'erne. Metodiklæreren demonstrerer klasseundervisning. I forgrunden skimtes hoveder af seminarieelever.

Nyelandsvejens skole blev seminariets faste øvelsesskole, og det var den til 1991, hvor begrebet fast øvelsesskole afskaffedes. I de mange år suppleredes skolen med stadig flere frederiksborgske skoler.

Praktik forekom i to former: fællespraktik og holdpraktik. Fællespraktikken foregik på den måde, at én seminarieelev underviste et hold børn på 12-14 elever i en lille halv time, hvorpå metodiklæreren kritiserede timen. Kammeraterne kunne også få ordet, men det skete sjældent, at de deltog i kritikken.

Når man valgte denne form, skyldtes det, at eksamen i faget foregik tilsvarende - dog sådan at hver elev fik to hold børn på hver deres alderstrin og i to forskellige fag.

I holdpraktikken var der 4-5 elever på hvert hold, og disse fordeltes nogle timer ugentlig i forskellige klasser. En seminarieelev overtog hele timen, og her blev der ligeledes givet kritik efter timen. Holdets øvrige elever var passive, så disse timer kunne kun betragtes som træningstimer.

Praktikken suppleredes af demonstrationstimer, hvor læreren i metodik eller en „kanon“ inden for et fag viste en hel seminarieklasse, hvordan en mønstertime burde gennemføres.

Seminarieret under besættelsen

Vanskeligt er det at skaffe sig et præcist billede af livet på seminarieret i tiden 1940-45. Her findes udtalelser, som går lige fra, at livet stort set gik videre som hidtil, og til at de sidste par år var stærkt påvirkede af forholdene, og at forstanderen næsten svigtede de elever, som var med i frihedskampen.

Sandheden må sikkert søges midt imellem disse to yderpunkter. Man fornemmer det på Alfred Christiansens egen beretning herom ved betyrelsesmødet i oktober 1945. Også i bladet for de „udtrådte“ i december 1945 fortæller han redeligt om årene uden at besmykke noget. Han udtaler, at henvend halvdelen af eleverne og 3 af lærerne var med i frihedskampen, ligesom han

beretter om forskellige episoder med anholdelser på seminarieret.

Om forstanderen skriver hans biograf Harald Smith i mindebogen fra 1948, at „det smertede ham, at han havde så lidt samling på eleverne i disse år, og at han ikke kunne give dem den påvirkning, som han gerne ville. Han følte det, som alt det, han havde bygget op, blev revet ned - og det var ikke altid han forstod den farlige situation, som mange af de unge befandt sig i; han tænkte mest på de unges behov.“

For de unge, som var med, betød det i flere tilfælde udsættelse af eksamen til efter sommerferien, til „sabatøreksamen“, eller først til det følgende år. Men institutionelt betød besættelsen kun lidt. Seminarieret var kun „udlånt“ i få dage omkring 5. maj, men undervisningen var i lange perioder afbrudt i vinteren 1944/45. Især 4. klasse var spredt for alle vinde og forsøgte sig med undervisning i grupper uden for seminarieret.

25 års jubilæet august 1944

Mens flere af seminarierets arrangementer under besættelsen blev mere eller mindre forstyrret af forholdene - spærretid, luftalarm mv., lykkedes det at gennemføre jubilæet 20. august uden forstyrrelser.

Arrangementet var todelt. Om formiddagen afholdtes den officielle fest med gæster fra myndighederne og taler af disse. Departementchef A. Barfod, Undervisningsministeriet talte (rege-

ringen var gået af 29. august 1943, så der var ingen minister), det samme gjorde statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne, F. C. Kaalund-Jørgensen og flere andre. Fra alle lød der gode og rosende ord til den unge jubilar og til dens fortræffelige leder.

Aftenen i KFUMs Centralforenings festsal med 400 gamle og nuværende elever til fællesspisning og taler blev et højdepunkt for forstanderen. Denne dag oplevede han uden tvivl som sit livs klimaks, men beskeden som han var, takkede han ydmygt for hyldesten. En manifesta-

tion på seminariets placering i de mange tilstedeværende læreres liv var det.

Det fornemmedes også, at fra denne dag blev det ikke mere som tidligere på seminariet - i hvert fald for forstanderen. Besættelsen og tiden - tiden, dette mærkelige begreb - gjorde ham mismodig - og kun to år efter døde han.

Han bisattes en novemberdag 1946 fra Jesuskirken i Valby, og ca. 1000 - hvoraf talrige var gamle elever - fulgte hans kiste til Vestre Kirkegård.

25-års jubilæum i 1944 i gymnastiksalen Nylandsvej 23.

En ny æra - med respekt for det for- gangne

Dimissionsfest i KFUM's festsal 20/12 1952 med forstander Aage Nørfelt på talerstolen til venstre.

I løbet af et par måneder fandt seminariets bestyrelse den nye forstander - en gammel elev (dimitteret i 1931): Skoleinspektør **Aage Nørfelt**, Roskilde Realskole, medlem af seminariets bestyrelse fra 1939 og allerede en fremtrædende ung skolemand - 42 år. Stillingsopslag brugtes ikke på de private seminarier, og man ansattes „på håndslag“.

Han tiltrådte 1. april 1947, og store opgaver mødte ham hurtigt.

Pga. den hastigt stigende lærermangel gennemførte Folketinget i dette forår en lov om en midlertidig ordning af lærereksamen for studenter, *den 2 1/2-årige studenteruddannelse*.

Loven ansås for et appendiks til 1930-loven for „normalister“, som de gamle på seminariet hurtigt let nedladende kaldtes af studenterne. Og på KFUMs Seminarium optoges nu piger, og som regel 2/3 af det smukke køn over for 1/3 mænd.

Aage Nørfelt - og de to andre københavnske forstandere - skaffede lynhurtigt lærere til en studenterklasse, og lokalemæssigt klaredes situationen ved, at man proppede de tilkomne ind sammen med de andre - og det blev man ved med de næste år. Her blev stopfyldt på seminariet, og undervisningen fortsatte som regel til kl. 16 - også om lørdagen! Elevtallet voksede på to år til ca. 250.

Denne nødudannelse, som nogle betegnede den,

forudsatte, at den sluttede med samme lærereksamen som den 4-årige uddannelse, men de fag, som studenter overførte til eksamen, udgik af skemaet. De tilbageværende fag fik lidt færre timer end på normallinien. Man gik ud fra, at studenter var læsevante, og derfor måtte de klare

Aage Nørfelt, forstander 1947-1961 (fra 1959 rektor).

sig med mindre undervisning. - Det viste sig at gå godt.

Nørfelt lagde i øvrigt vægt på, at seminariets ånd og tone bevaredes. Men han havde sin egen form - meget forskellig fra forgængerens, og i løbet af ganske kort tid placerede han sig både på seminariet og i hele læreruddannelsesbilledet som en betydelig kraft. Hans retoriske evner var emnente, og næsten alle begejstredes for hans foredrag og taler. Over for den enkelte havde han samme evne som „Fatter“ til at lytte og forstå.

„Stemningen“ på seminariet i årene 1947 og 48 kan måske beskrives ved et uddrag af de to års „dustaler“. En elev fra 4. klasse bød de nye velkommen ved dusfesten og sagde i 1947 bl.a. jvf. referat:

„Xx holdt dustalen, ikke muntert og opmuntrende, men bitter-ærligt og skuffet. Han trak vemodigt frem: Seminarietidens inspiration til åndeligt dødvande og kedeligt seminariliv - ikke således, at det var seminariets og lærernes skyld, tværtimod, det var seminarieordningen og eleverne selv...“.

Og i 1948: *„Yy karakteriserede sin klasse som det sidste led i en nedgangsperiode, der forårsaget af „Fatter“s sygdom og krigen nu var afløst af en opgangstid, der prægedes af arbejdslyst og godt kammeratskab. Han udtrykte sin glæde over at se, hvor hurtigt forstanderen havde ført seminariet ind i en fremskridtstid, hvor den*

gode ånd og tone igen holdt sit indtog...“.

Forsøgslov i 1948

Som flere gange berørt lykkedes det ikke med 1930-loven i væsentlig grad at forny undervisningen på seminarierne. Reformpædagogikken fandt ikke rigtig plads her. Nogle mente med slagordene „eksamen virker uheldig tilbage på undervisningen“ at finde forklaringen herpå.

En seminariekommission var i 1947 nedsat med henblik på en revision af seminarieloven, og bl.a. med inspiration herfra gennemførte Folketinget i 1948 en forsøgslov, som gav muligheder for nye eksamensformer.

De hyppigste forsøg foregik i fagene dansk litteratur og historie, men også geografi og naturhistorie blev inddraget. De første forsøg gik næsten udelukkende ud på i undervisningen at indføre elevforedrag og til eksamen give mulighed for forberedelse helt op til et døgn. På denne måde mente man at nærme sig hverdagen i en kommende lærers arbejde. Samtidig øgedes selvstændigheden i arbejde med anden litteratur end lærebøgerne.

Ikke nær alle råbte hurra for disse forsøg. Der var seminarier, hvor ikke ét forsøg gennemførtes, mens andre forsøgte sig i næsten alle fag. Atter var forstanderens pædagogiske holdning afgørende. Identiteten mellem leder og seminarium fandtes fortsat i høj grad på seminarierne.

På KFUMs Seminarium var Nørfelt for så vidt interesseret i forsøg, selv om han var meget imod eksamens afskaffelse. Men kun i litteratur blev forsøg omfattende. Meget andet blev det ikke til.

Et intermezzo

Tanken om eget hus til seminariet spøjte i mange år i bestyrelsen og hos Alfred Christiansen, men ansås vist af de fleste for urealistisk.

Imidlertid var der én mand, som kombinerede idealisme og gåpåmod i en sådan grad, at han med seminariets tilladelse næsten tog sagen i egen hånd.

Den gamle elev, **Erik Danielsen**, dimitteret i 1927, gjorde sig selv til aktiv indsamler af midler til bygning af et seminarium. I 3 ½ måned i efteråret 1945 berejste han fortrinsvis Jylland, og hos KFUM-folk og venner af den kristelige ungdomsbevægelse skabte han interesse for sa-

Bestyrelsen på arbejde i 1950'ernes begyndelse. For bordenden i midten rektor F. Bøgh (formand) og Aage Nørfelt.

gen. Mange mindre beløb og meget få større udgjorde efter rejsen ca. 31.000 kr. - (En ugift lærers begyndelsesløn var i 1945 godt 300 kr.)

Senere kom der yderligere penge i kassen, ved at ganske mange gamle elever tegnede sig for beskedne beløb i månedlige rater.

Trods denne ildhu ebbede planerne om et byggefond stille ud omkring 1950. De indsamlede midler indgik senere i seminariets formue og førte ikke til rejsning af et eget seminarium. Men Danielsens kærlighed til seminariet slap aldrig op.

Traditionerne bevares

I Nørfelts tid fastholdtes - trods seminariets vækst - med megen styrke de fleste af skikkene fra forængereren.

Nævnes skal her, at forstanderhjemmet fortsat var et åbent hjem for seminarieeleverne i den forstand, at klasse efter klasse en gang årligt blev inviteret hjem til aftenkaffe og en god samtale om et aktuelt emne. Uendelige spande kaffe er skænket i de to første forstanderhjem. Også de faste lærere mødtes her en gang eller to om året, og det spirende elevråd gæstede naturligvis hjemmet.

Dusfest, julefest, forældreaften, vinterskovtur og Jomsborgtur fandt sted efter planen som hidtil. Som noget nyt kom i 1959 efter udvidelsen af

seminariet med ny gymnastiksal den årlige skolekomedie - et moderne teaterstykke iscenesat og opført af eleverne.

På få år opstod der et problem, efter at der var kommet kvindelige elever. Naturlig udfoldelsestrang førte til, at dans på Jomsborg indførtes. Nørfelt indhentede forretningsudvalgets tilladelse, fik ja, og begivenheden omtaltes (selvfølgelig) i dagspressen med ordene „KFUM danser“. Nørfelt beretter i sin erindringsbog „Usporlige veje“ spændende herom. Hen imod slutningen af 1950'erne måtte Jomsborgturen forlægges til Frederiksborg Højskole og derpå til Sønderborg Idrætshøjskole, og ikke altid foregik alt til forstanderens tilfredshed. Tiderne ændredes.

Seminariets vækst

Studenterklasserne fra 1947 med to klasser i 1948 og derefter én hvert år førte som nævnt til en næsten fordobling af elevtallet. Nye lærere ansattes, de fastansattes antal voksede fra 5 faste i 1947 til 12 faste i 1961, og det samlede antal lærere voksede fra 20 til 30.

Flere øvelsesskoler blev inddraget - dog med Nylandsvejens Skole som den centrale. Supplerende lokaler låntes på frederiksbergske skoler, og ind imellem oplevedes seminariet som lidt spredt.

Men den dynamiske og allestedsværende Nørfelt

Samlingsstuen på øverste etage ca. 1948 med seminariets første kvindelige elever.

formåede at holde det hele samlet ved sin formidable arbejdsevne og sit store personkendskab. Han kendte med sikkerhed alle elevers navne, og måske også nogle af deres svagheder. Hans iver som kontrollant på trappen om morgenen og hans omhu med samling af tomme mælkeflasker var legendarisk.

Det øgede antal dimittender betød, at der måtte nye omgivelser til, når der holdtes dimissionsfest. Seminariet rykkede nogle år ind til byen i KFUMs eller Ks festsal. Senere blev rammen

Frederiksberg rådhusal. Nørfelt evnede at gøre denne fest til et virkeligt højdepunkt for alle deltagere.

Læreruddannelsens vækst

Indtil 1949 var der i hele landet 18 seminarier. I perioden 1949 til 1960 oprettedes 11 nye seminarier. Grunden hertil var angiveligt lærermanglen fremkaldt af stærkt stigende børnetal og en mere krævende skolelov (centralisering af landsbyskolen mv.). Men også byers uimodstå-

elige trang til at få et seminarium var medvirkende til væksten. Nu fik næsten alle større byer deres eget seminarium og måtte ikke „nøjes“ med det ofte fjerntliggende landseminarium fra bondesamfundets tid.

I hovedstadsområdet fandtes der i 1940'erne som nævnt kun de tre gamle seminarier. Blaagaard havde med studenterliniens indførelse også fået kvindelige elever, mens Zahle holdt stand som rent kvindeseminarium til midten af 1950'erne. Nu rejstes tanken om et nyt statsseminarium i København. Bygningen fandtes, idéen til et stort stilet skoleprojekt var på tegnebrættet. Den „tyske“ skole på Emdrupvej, som tyskerne imidlertid aldrig kom til at tage i brug, var stedet for planerne med en forsøgsskole, et seminarium og lærerhøjskolen.

Alle tre skoler blev etableret i det store hus. Seminarieret blev til Statsseminariet på Emdrupborg, som i 35 år virkede på dette sted. Her udnyttedes forsøgsloven fra 1948 til sidste dråbe - og lidt til, mente nogle.

De tre gamle seminarier var ikke uden videre glade for dette nye seminarium - man var angst for konkurrencen. „Det nye“ var gratis for eleverne og moderne, - de tre andre kostede penge og boede i gamle huse. Man interPELLerede stilfærdigt, men forgæves. Og alle overlevede i bedste velgående.

Alligevel var presset på disse fire seminarier stort. Også et aftenseminarium oprettedes, men

eleverne hertil kom ikke fra den traditionelle ansøgergruppe, så trykket på seminarierne var uændret stort. Nye elever pressede på, og kommunerne sukkede under manglen på kvalificeret arbejdskraft.

Ministeriet opfordrede til meroptagelse og udvidelse. KFUMs Seminariums bestyrelse indså, at på Frederiksberg var det ikke muligt at optage flere, og tanken om en filial opstod.

Ministeriet var med på tanken, men kun om oprettelse af et nyt (midlertidigt) seminarium med egen ansvarlig pædagogisk ledelse. Dette førte til etablering af KFUMs Seminariums Hellerup-afdeling, og det gamle seminarium fik tilføjesen Frederiksberg-afdeling. De to seminarier fik fælles bestyrelse og forretningsudvalg og enkelte lærere fælles.

Forstander på „filialen“, som alle på Nyelandsvej let hånlige kaldte den nye afdeling, blev seminarielærer **Tage Kampmann** fra det gamle seminarium (dimitteret 1940) - også ansat uden stillingsopslag.

Hellerup-afdelingen indviedes i august 1953 i Teknisk Skole på Hartmannsvej i Hellerup.

Seminariet i „normalstørrelse“

Fra 1949 og mere end en halv snes år frem havde seminarieret nu den størrelse, som de fleste af byernes seminarier fik i den periode. 4 klasser på den 4-årige med en forudgående præparand-

Forstander Tage Kampmann ved indvielsen af Hellerup Seminarium august 1993.

klasse og 3 klasser på studenterlinien, i alt 8 klasser.

Blot var bygningen på Frederiksberg som sagt på alt andet end normalstørrelse. Bestyrelsen og ikke mindst forstanderen arbejdede fortsat intensivt på at skaffe bedre plads. Øverst på ønskesedlen stod naturligvis egen nybygning, men det ansås hen ad vejen for urealistisk. Erhvervelse af en ældre skolebygning var imidlertid også en mulighed. De kommunale myndigheder lyttede venligt til ønskerne, men tiden var ikke moden.

Seminarieret var nu ikke blot i „normal“ størrelse. Det var på få år lykkedes Aage Nørfelt at skabe

samling „over feltet“. Trods spredthed i det daglige var der som nævnt helhed over seminarieret. Han var lederen par excellence. Altid en oplagt deltager i den pædagogiske debat i og uden for huset og hertil en fremragende underviser i pædagogik. Både „de udtrådte“ og eleverne hjemme på seminarieret følte, at han var **forstanderen**. Seminarieret fik en ny blomstringstid.

De gamle elever sluttede som tidligere helt op om deres gamle seminarium. Ved „Samfundet“s 25 års jubilæum i 1954 havde dette 573 medlemmer med alle årgange fra 1921 til 1953 repræsenteret. Et ganske flot resultat, når man tager i betragtning, at der ialt var dimitteret 958 fra seminarieret til og med sommeren 1953. Både de gamle fra „Fatter“s tid og de nye (Nørfelts **egne**) sluttede op om 2. januar-sammenkomsten og aftenfesten. Og nu spiste man smørrebrød og drak en enkelt øl til.

Ny læreruddannelseslov i 1954

1954-loven fik en lang „drægtighedsperiode“. Debatten om ønsket ændring begyndte i slutningen af 30'erne. I 1947 var der jo nedsat en seminariekommission, som i 1951 nedkom med en betænkning. Og først tre år efter kom så endelig en ny lov.

Fra formålet skal følgende citeres:

„...Undervisningen lægges i videst muligt omfang i alle seminarierets fag således til rette, at den er vejledende med hensyn til stoffets prak-

tisk-pædagogiske udformning i folkeskolen. Gennem hele sit anlæg må undervisningen klargøre lærergerningens etiske, pædagogiske og samfundsmæssige betydning. Foruden (...) ved sit stof og sin form fremdrage fagenes kulturelle værdier og derved bidrage til at fremme elevernes personlige udvikling.“

Denne lov var på en række punkter et stort brud med fortiden. Aage Nørfelt havde deltaget meget aktivt i diskussionen inden vedtagelsen, og ikke mindst han var ivrig modstander af den betydelige frihed for eksamen, som loven introducerede.

I 2/3 af fagene afskaffedes den af nogle forhadte eksamen og erstattedes enten af udtalelser eller standpunktskarakterer. Kun i de typiske færdighedsfag bevarede den klassiske eksamen, men -hvis det ønskedes - med forberedelsestid som i forsøgstiden. Udtalelserne knyttedes til de såkaldte ånds-fag (dansk litteratur, historie, religion og de pædagogiske fag samt praktik).

Der indførtes liniefag - oprindeligt kun tænkt i matematik, fysik, fremmede sprog, sløjd og husgerning. Men ved en lille tilføjelse i loven om undtagelser blev det snart muligt at have liniefag i ethvert fag.

En tredje nydannelse blev 3 måneders praktikant-tjeneste. Denne blev rent faktisk aldrig praktiseret, da lærermanglen medførte en stadig udvidet vikarudsendelse. Myndighederne betragtede denne som erstatning for praktikken. Heri var

seminarierne naturligvis ikke enige. Fra 1960 til slutningen af 60'erne var vikarudsendelsen på ½ år.

Den 2½-årige studenteruddannelse blev nu tre-årig, men fortsat principielt med samme afslutning som den 4-årige. Efter nogles vurdering var dette princip i praksis noget af en illusion. De 4-årige havde ikke mulighed for helt at nå niveauet for de 3-årige. Man kunne på en anden måde sige, at tempoet på den 3-årige uddannelse måtte dæmpes.

Seminariet oprettede efterhånden liniefag i de fleste af fagene. Blot fem elever ønskede et fag, oprettedes det. Desuden var seminariet med i den første gruppe, som indførte specialundervisning som liniefag. Men den lille årgangsstørrelse medførte selvfølgelig, at hver klasse for sig kunne danne grundlag for 5-6 liniefag forskellige fra år til år.

Eleverne i 50erne

Det er tidligere omtalt, at elevflokkene ændrer sig gradvis fra at være en næsten homogen flok af unge fra den kristelige ungdomsbewægelse til en broget blanding af unge. Dette har selvfølgelig sammenhæng med den almindelige sekularisering. Også tilgangen af de mange studenter ændrede mønstret. De sidste var ældre ved optagelsen på seminariet og var her i kortere tid.

Aage Nørfelt gav ligesom forgængeren hvert år bestyrelsen et „signalement“ af eleverne. Oven-

stående bygger på udtalelser herfra.

Alligevel kan man med forsigtighed sige, at alene seminariets navn allerede ved optagelsen var med til at skabe en vis sortering af eleverne. Fx kom her kun få af de bevidst politisk venstreorienterede. Dette mærkedes tydeligt på forskellige områder.

Studenterklasserne rummede ganske mange, som selv betegnede sig som „fallerede“ studerende. Det var i flere tilfælde ganske rigtigt, men glædeligvis lavede disse selv op på grund atmosfæren på stedet og tilførte ofte både arbejds- og

fritidslivet noget, der hævede niveauet.

Elevrådsarbejdet var så småt begyndt i 40'erne. Seminarieelevernes Landsråd var oprettet i 1942, og langsomt kom der elevråd rundt omkring. På KFUMs Seminarium gærede det lidt i elevrådet omkring forstanderskiftet, men uden de stærke markeringer.

Nørfelt støttede rådsarbejdet, og eleverne fik spaltepads i „Samfundet“s blad, som eleverne let foragteligt kaldte „menighedsbladet“.

I 1952 indgik elevrådet og bestyrelsen for „Samfundet“ en aftale om et nyt blad med en elev som

Elevrådet 1952 forsamlet til møde i seminariets bibliotek.

chefredaktør. Bladet fik nyt image og andet navn: SEMINYT. Det var en betydelig ansigtløftning. Samarbejdet holdt godt en halv snes år.

Et ministerielt cirkulære om elevrådsarbejde kom i 1956. Nu var alle nødt til at tage sagen alvorligt, men betydningen af rådets arbejde var fortsat beskeden og drejede sig mest om fritidsprogrammet.

Endelig herrer i eget hus

Nytår 1957 overtog seminarieret hele Solbjergskolen efter en favorabel handel med Frederiksberg Kommune. I næsten to år levede man derpå i konstant byggerød med ombygning af hele det halvgamle hus og bygning af et nyt gymnastikhus til erstatning af det gamle og såre beskedne.

I oktober 1958 fandt indvielsen sted med taler af undervisningsminister Jørgen Jørgensen, borgmester Stæhr Johansen og forstanderen.

Nørfelt holdt ved denne lejlighed en af sine store taler over ordene „*Her er mere, end du ser!*“. Dels talte han om samspillet mellem det ydre og det indre på et seminarium, dels slog han fast, at navneskiftet til Frederiksberg Seminarium mere

var praktisk begrundet end udtryk for en faneflugt. Seminariets hidtige linie forpligtede fortsat.

Denne oktoberdag blev en festdag, og her toppede Nørfelt sikkert i sin karriere på seminarieret. Ikke at han på dette tidspunkt havde planer om ændring i sin livsbane, men han havde nået et mål - udadtil, for seminarieret materielt. I sin erindringsbog skriver han: „Indvielsesdagen blev en af de største dage i mit embedsliv.“

I 1959 sammenligner han - ligeledes i sine erindringer - sin situation som værende parallel med sin forgængers i midten af 1940'erne. Nørfelt oplever en generationskløft, en mangel på idealer hos de unge, og hans kompromisløshed gør hverdagen vanskeligere for ham.

Alligevel var det først efter mange overvejelser og kraftig opfordring, at han sagde ja til at søge skoledirektørstillingen på Frederiksberg i 1961. Han fik dette embede og tiltrådte

1. august og pensioneredes 1. januar 1970 som 65-årig. Nørfelt lever endnu åndsfrisk og karsk som 94-årig.

Rejsegilde for den nye bygning 31. august 1957. Midt på denne side: Forstander Aage Nørfelt står på taget.

Frants Hansen bliver rektor - en stilfærdig ændring

Dimitender 1962

I efteråret 1961 var lektor og praktikleder **Niels Kyndrup** konstitueret som rektor. Den ledige stilling blev opslået. Tiderne var ændret siden 1947 og 53. Kun få søgte den. På den tid var lederstillinger inden for skole- og undervisningsvæsnet ikke attraktive.

I forbifarten skal det her blot nævnes, at i 1959 skiftede alle seminarieansatte titler. Forstanderen blev seminarirektor, og lærerne hed nu lektor eller adjunkt med samme forstavelse. Efter sigende var det gymnasiefolkene, der modsatte sig, at de akademiske titler stod alene.

Lærerne foretrak deres mange overtimer og tjente mere end lederne.

Frants Hansen, rektor 1961 til 1985.

Bestyrelsen udpegede enstemmigt den 45-årige overlærer fra Københavns skolevæsen **Frants Hansen** til stillingen som seminarirektor.

I sin tiltrædelsestale 1. december 1961 vedgik han for det første arv og gæld og vedkendte sig seminariets traditioner. Han var gammel elev fra seminariet (dimitteret 1939) og tidligere medarbejder i KFUM. Men for det andet - for han var også taktiker - udtalte han: *„Jeg tror, at vi under arbejdet på dette sted i de kommende år får brug for at være vågne overfor, hvad der sker af ændringer hos den ungdom, vi arbejder blandt, i den skole, de skal ud og virke i, og i det samfund, vi er og skal være en organisk del af...“*.

Disse ord var næsten „synske“. Foran ham lå det vældige opbrud blandt ungdommen og i hele samfundet i slutningen af 1960'erne, som man i 1961 knap kunne ane. I 24 år blev det hans opgave at manøvrere seminariet gennem dets hidtil uroligste periode. Men det begyndte forholdsvis stilfærdigt - og dog.

Allerede i 1962 tegnede to problemer sig: Det ene drejede sig om ændringer af uddannelsen, det andet om yderligere vækst af seminariet.

Bemyndigelsesloven 1962

Utilfredsheden med 1954-loven viste sig få år efter, at den var trådt i kraft i 1955. Allerede i 1960 nedsatte undervisningsminister Jørgen Jørgensen et udvalg, som skulle se på eventuelle ændringer af loven. Primært motiveret med, at

en ny folkeskolelov var vedtaget i 1958, men indirekte også forårsaget af kritik af den endnu helt nye lov om læreruddannelse.

Det er ikke uinteressant, at rektor allerede et lille års tid efter sin tiltrædelse i sin beretning til seminariets bestyrelse giver udtryk for svaghed i loven. Efter at have udtalt en række pæne og positive ord om de unge, siger han: *„Blot vil jeg gerne tilføje, at jeg synes, at den nuværende studieordning snyder de unge for i fuldt mål at blive stillet over for kontante krav...“*. Som eksempel herpå nævner han de eksamensfrie fag og siger i den forbindelse: *„...der skal alligevel en stærk karakter til at holde dampen oppe på fuldt tryk (...) under så gunstige vilkår...“*, - når en elev fx havde to eksamensfrie liniefag.

Mange både i seminariernes egen kreds og i Danmarks Lærerforening var enige i den vurdering. Og derfor kom denne bemyndigelseslov.

Loven gik i al korthed ud på, at nogle af de obligatoriske fag kunne udgå af fagrækken og erstattes af et eller to yderligere liniefag - altså en stærkere specialisering, men med samme afslutning som fastsat i loven og derfor fortsat uden ret meget eksamen. Fagkredsens store bredde var et reelt problem i uddannelsen.

Efter nogen betænkningstid valgte seminariet fra 1963 at oprette liniefag i specialundervisning og i 8.-9. klasse- undervisning. Begge områder var typisk professionsorienterede og derfor populære hos de unge. Fag, som kunne udgå, blev fx fy-

sik, musik, formning og gymnastik. Ordningen bestod indtil 1966-loven trådte i kraft i 1969 og var en forløber for denne.

Seminariets vokser igen

Antallet af ansøgere såvel til den 3-årige som til den 4-årige uddannelse voksede i disse år. Samtidig så den store lærermangel næsten ud til at være uovervindelig. Flere seminarier var oprettet i løbet af 50'erne og indtil 1960, og antallet var nu 29 i alt. Nu turde politikerne ikke oprette flere med udsigt til en dag at skulle nedlægge nogle af dem igen - et perspektiv, som i 1980'erne blev frygtelig alvor.

Seminarierne opfordredes derfor til at øge kapaciteten. Det så for befolkningen besynderligt ud,

Frits Hansen ved klaveret, Frants Hansen lytter

at der var adgangsbegrænsning til seminarierne og samtidig lærermangel. Politisk var denne iagttagelse elementær. Altså lagde man pres på seminarierne. Parentetisk skal det her bemærkes, at universiteterne ikke kendte til begrebet adgangsbegrænsning før slutningen af 1970'erne.

De to KFUM-seminarier tog opgaven op. I fællesskab optog de i 60'erne 3 klasser på hver linie, således at Frederiksberg optog 2 s-klasser og 1 n-klasse og Hellerup det omvendte. Dimissionstallet steg til ca. 100 hvert år, og husene var mere end fyldte. Og nu var der piger på begge linier (fra 1957).

Frants Hansen gik stærkt ind for de flere klasser begrundet i, at det betød bedre økonomi og flere liniefagsmuligheder for de studerende. Lærerne gik lidt modvilligt med til det.

Man skal her erindre, at bygningen få år inden var indrettet til 8 klasser med ialt ca. 250 elever. Nu steg tallet i løbet af få år til 11 eller 12 klasser med mellem 350 og 400 elever. Lærerne følte - med rette må man sige - at det større seminarium vanskeliggjorde den personlige kontakt, man lagde så megen vægt på, og som vel også var et af seminariets særkender.

Seminarieelever bliver lærerstuderende

I 1963 besluttede Seminarieelevernes Landsråd, at det skulle være slut med at hedde semina-

rieelev - seminarist var for længst gået ud af sproget, foragteligt som det lød i mange ører. Nu ville de kaldes lærerstuderende, og de studerende indførte det selv. Langsomt bredte det sig, men lærerne var længe om at vænne sig til den nye omtaleform. De unge hed altid eleverne.

Fortsat sagde man **DE** til de unge, og til „pigerne“ brugte man fornavn, til mændene kun efternavn. Undtagelsen var til de mænd, der hed Hansen, Jensen eller Olsen. De fik som regel både for- og efternavn på. Og de lidt ældre kvinder kaldtes ikke sjældent fru X.Z. Der var grænser for intimiteten.

Fritidslivet i 60erne

Til midten af 60'erne fortsatte man med den 3-4 dages septembertur til **Sønderborg Idrætshøjskole**, men så kunne seminariet ikke længere rummes her, og det kneb også med at nå de 70 % deltagelse, som altid havde været betingelsen for arrangementets gennemførelse. Idéen havde langsomt overlevet sig selv.

Men ekskursionerne fortsatte. Der indførtes studieuge for afgangsklasserne på en højskole med strammere program end på Sønderborg (og Jomsborg) - kort og godt: de studerende ville bestemme mere selv og ikke gå i de traditionelle spor.

Demokratiske arbejdsformer spirer - i fritidslivet

Om denne udvikling siger Frants Hansen allerede i 1963 bl.a. således ved et bestyrelsesmøde: *„Teaterkredsen sysler vinteren igennem med dramatiske og dramaturgiske problemer (...) og fremviser smukke resultater (...), rektor byder velkommen og sammen med fruén deltager han i skuespillernes nachspiel. På lignende måde arrangerer elevrådet dus- og pejsefest i god forståelse med seminariet (...). Flere eksempler kunne nævnes, men tendensen er tydelig, og sammenlignet med 30'ernes situation kan man positivt sige, at de unges initiativ og selvvirksomhed kommer langt frodigere frem, og det må gavne dem i den moderne skole...“.*

Rektor lægger således her moderat afstand til sine forgængeres arbejdsform mht. fritidslivet. Demokratiet vinder frem i uddannelsen - sådan da.

Om denne udvikling beretter Frants Hansen yderligere i 1965 således: *„Modsat min egen seminarietids oligarki eller enevælde har vi jo nu demokrati - måske snarere skindemokrati analogt med „demokrati i skolen“. De mange råd regerer og kritiserer, langt færre giver selv et nap med, og et endnu mindre antal nyder magtens sødme og besvær.(...) De studerendes egne fester bliver, synes jeg, mere og mere stereotype med god, men ikke overvældende tilslutning, dans og traktement, evt. lidt underholdning...“.*

Imidlertid var der for det første gennem hele året et omfattende musikliv. I dette var seminariets musiklærere særdeles aktive, og der afholdtes julekoncert og forårskoncert hvert år, ligesom kor og et større eller mindre orkester medvirkede til dimissionsfesten.

Koncerterne blev altid anmeldt i SEMINYT og

„Seminyt“ afløste det gamle blad for KFUM's seminarisamfund i 1952.

fik selvfølgelig positiv omtale, og mange sluttede op om dem.

Dernæst var den årlige teateropførelse et eksempel på aktiviteten. Her var ingen lærere bag opgaven. En teaterkreds arbejdede selv med sagen som nævnt af rektor ovenfor og tog fat på store opgaver som fx H.C. Branners „Thermopylæ“, Gorkis „Natteherberget“, Ionescos „Den skaldede sangerinde“ og Dürrenmatts „Fysikerne“. Forestillingerne anmeldtes også i SEMINYT af seminariets litteraturlærere og fik megen ros.

Idrætsturneringerne mellem alle seminarierne var i alle årene et aktiv.

Forskellige studiekredse om litteratur, musik og kunst blomstrede under de studerendes egen ledelse. Men kontinuitet savnedes ofte. Skiftende elevråd eller De Studerendes Råd (DSR) som det nu hed, medførte mange afbræk i aktiviteterne. Frants Hansen havde ikke ganske uret i sin vurdering ovenfor.

H. C. Branners *Thermopylæ* opført af lærerstuderende i november 1961.

Ny institutionsstruktur

Fra 1919 til 1964 var seminariets øverste myndighed bestyrelsen, som ofte lod et forretningsudvalg (fu) tage sig af de mere hverdagsagtige beslutninger sammen med forstanderen (rektor). Denne sidste arbejdede altid i den bedste harmoni med den selvsupplerende bestyrelse og fu og traf mange afgørelser på egen hånd.

I 1964 skete der det, at der i Hellerup i forbindelse med seminariets køb af bygningen af Tek-

nisk Skole efter pres fra Gentofte Kommune oprettedes et studenterkursus, som fik navnet **Gentofte Studenterkursus**. Også dette kursus blev en del af institutionen KFUMs Seminarium, som i den forbindelse ændrede struktur.

Fælles for hele institutionen skabtes nu et **repræsentantskab** med ca. 25 medlemmer, som i betydelig grad var identisk med den hidtidige bestyrelse. På Frederiksberg og i Hellerup danndes der **bestyrelser** for hver af de to geografiske enheder med 7 medlemmer i hver. De to kommuner Frederiksberg og Gentofte fik hver to medlemmer af disse bestyrelser, og derved rykkede hele institutionen tættere på kommunerne - eller omvendt.

Dette var hensigtsmæssigt, mente man, idet disse dels forhåbentlig kunne være behjælpelige med at skaffe mere plads til seminarierne, dels også blev (lidt) forpligtede på at varetage interesser for seminarierne og kursus.

Med tiden viste det sig at være en noget tung ledelsesform, som man dog levede med i en lang årrække. Traditionen vejede tungere i repræsentantskabet end i bestyrelserne, oplevede man.

På dette sted havde det også været naturligt at nævne nogle af de mennesker, som gennem årene brugte mange kræfter på det ulønnede arbejde i bestyrelse mv. Men som anført i forordet er der afstået herfra.

Nye studerende strømmer til - nogle tal

I 60'erne kom de unge i mindre grad end i 30'erne fra kirkelige kredse. I 1964 opgjorde Frants Hansen ansøgernes baggrund det år. Ca. 40 % af dem kom fra et ungdomsarbejde og størsteparten fra det uniformerede arbejde (spejdere og FDF/P). Kun et fåtal kom fra fx søndagsskolearbejdet.

Nogle tal fra årene 1964 og 65 viser lidt om tilgangen i disse år. I 1964 steg ansøgstallet til studenterlinien alene på Frederiksberg med 50 % til 96 kvinder og 46 mænd. Af disse optoges 64 i 2 klasser. Desuden optoges 32 i 1. klasse på den 4-årige ud af 45 aspiranter.

I 1965 havde de to seminarier tilsammen 267 ansøgere til studenterlinien og 189 til præp. klasserne. I alt oprettedes 3 klasser de to steder - altså et overskud på mere end 150 studenter og ca. 70 præparander. Den sidste klasse var oven i købet en blindgyde i uddannelsen. Selv om en elev bestod optagelsesprøven, var denne ikke sikker på at blive optaget. Det var forståeligt, at undervisningsminister K.B. Andersen (S) i vinteren 1965/66 fostrede tanken om et toårigt HF-kursus med en eksamen med selvstændig værdi. Loven herom kom i juni 1966 samtidig med den næste seminarielov.

Og som følge af den øgede tilstrømning vokser naturligvis dimittenttallet. Fra midten af 60'erne dimitterede de to seminarier omkring 200 nye

Paul Beck, seminarielærer fra 1920 til 1967.

lærere hvert år.

Ved 25 årsjubilæet i 1944 havde seminariet sendt ca. 500 nye lærere ud i skolen. I 1967 passerede tallet (for Frederiksberg alene) 2.000 mandlige og kvindelige lærere. Det kan man kalde en vækst.

Ved udgangen af 60'erne havde seminariet 20 faste lærere og ca. 30 deltidslærere. Nogle af disse havde tjent seminariet i ca. 25 år. Den sidste af de oprindelige tre faste lærere, **Paul Beck**, gik af på grund af alder i 1965, men fortsatte

endnu to år og oplevede i alt 47 år i seminariets tjeneste.

I alt 60 klasser var dimitteret. I SEMINYT fra april 1967 opregnes årgangsrepræsentanter fra alle 60 klasser - en imponerende kontaktliste. Kun de typiske land- og provinsseminarier kunne opvise noget tilsvarende, viser historien. Denne oversigt fortæller mere end mange ord om seminariets betydning gennem årene. Disse repræsentanter skaffede stof til bladets mest læste rubrik „Hvor er I henne?“.

Plads, plads, mere plads, siger rektor

Ved repræsentantskabets møde i oktober 1965 slår Frants Hansen første gang stærkt til lyd for et større seminarium. I marts 1965 havde læreruddannelsesudvalget fra 1960 afsluttet arbejdet. Det så ud til, at K. B. Andersen (S) ville gennemføre forslaget om ny lærerlov, som ministeren kaldte den. Dette ville efter forudsætningerne kræve større årgange. Og måske skulle et forberedelseskursus også rummes inden for rammerne.

Rektor understregede, at den nuværende bygning i 1958 var indrettet til 250 studerende, og allerede nu var man oppe på mere end 350.

Frans Hansen formulerer problemet for den kompetente forsamling således (i resummé): *Skal seminariet nyopføres på Frederiksberg, blive i nr.*

27, eller skal vi flytte ud i omegnen hos en ny vært ?

Når seminariet klarede sig pladsmæssigt gennem disse år, skyldtes det i høj grad vikarudsendelsen. Altid var én eller to klasser væk fra seminariet ½ år. Dette lettede lidt på det trange miljø.

Fra 1965 steg ønsket om mere plads fra år til år fra begge rektorerne. Frederiksberg og Hellerup var i samme båd - foreløbig i hver sin.

Ny læreruddannelseslov 1966

Forslaget fra 1965 vedtoges i juni 1966 med ikrafttræden 1. august 1969. HF-loven trådte i kraft 1967, således at de første af disse nye HF-ere kunne begynde på seminariet samtidig med den ny lov sammen med studenterne.

Kun én uddannelse med principielt to adgangsveje var én af de mange nydannelser i 66-loven. Flere af de øvrige var forberedt med bemyndigelsesloven fra 1962: fx 2 liniefag, et pædagogisk speciale valgt blandt 3 mulige (små børn, store børn og børn med vanskeligheder). En anden ny ting var tilbagevenden til tidligere tider: eksamen i alle fag undtagen praktik, og en tredje var en førsteårsprøve i de 4 klasselærerfag (dansk, regning, kristendomskundskab og skrivning), der skulle fungere som stopprøve.

Om faget praktik skal her indskydes, at dette fag i løbet af 60'erne undergik en del ændringer. Timepraktik afløstes af blokpraktik eller periode-

praktik. I 2 eller 3 uger fulgte eleverne en bestemt lærer i alle dennes timer. Efter hver periodes afslutning afgav læreren en skriftlig bedømmelse til seminariet af hver praktikant.

I 66-lovens første år genindførtes timepraktik i kombination med periodepraktik. Timepraktik kritiseredes stærkt af de studerende og forsvandt med årene igen.

Hvad der ikke stod i loven, men klart var hensigten, blev bestemmelserne om mødefrihed (undtagen i praktik, sang og obligatoriske kurser). Det blev udtrykt positivt som større selvstændighed og mere ansvar hos de studerende med deraf følgende risici for at falde ud af systemet. Denne frihed modsvarede naturligvis af kravet om eksamen.

Hos lærerne oplevede man friheden som afskaffelse af mødepligten. Ikke alle lærere syntes, at dette var behageligt. Manglende fremmøde kunne måske opfattes som personlig kritik af læreren.

I følgeskab med denne nye lov kom tanker om de større seminarier med årgange på mindst 120 studerende. Altså måtte pladsproblemet blive eksistentielt for seminariet.

Et dobbeltseminarium ?

Ved repræsentantskabsmødet i 1968 rejstes spørgsmålet om mere plads af begge rektorerne. Både på Frederiksberg og i Gentofte viste det

sig umuligt at udvide på de respektive eksisterende grunde. Længst fremme var man på Hellerup Seminarium, men planerne standsedes af uransagelige årsager. Og på Frederiksberg så det heller ikke godt ud for udvidelse på stedet.

Igen nævner Frants Hansen de tre muligheder, som han opremsede allerede i 1965: udvidelse på stedet, ny bygning et andet sted på Frederiksberg eller i en anden kommune.

Første og anden mulighed var undersøgt og forhandlet med Frederiksberg kommune, men udsigterne var dårlige.

Dette havde ført ham ind på tanken om et dobbeltseminarium.

Han definerede et sådan på denne måde: Én institution i ét bygningskompleks med to over for ministeriet selvstændige seminarier som hidtil, men med en række fælles faciliteter såsom festsal, sportspladser, laboratorier, auditorier osv.

Denne tanke var naturligvis ikke grebet ud af den tomme luft, men drøftet med kollegaen (nærværende forfatter) og luftet over for enkelte i bestyrelsen.

Repræsentantskabet lyttede spændt til overvejelserne og afviste dem ikke, men nedsatte et 3-mandsudvalg (udgået af repræsentantskabet) til at undersøge mulighederne for fælles udflytning sammen med rektorerne.

I hele 1969 førte dette til et intensivt arbejde med

forhandlinger med en række omegnskommuner, hvoraf følgende kan nævnes: Hørsholm, Høje Tåstrup, Brøndbyerne og Greve-Kildebrønde. Udvalget besigtigede mulige grunde med beliggenhed tæt ved evt. kommende øvelsesskoler, hvilket var krævet i lærerloven.

Det lykkedes udvalget at få foretræde for undervisningsministeren i VKR-regeringen Helge Larsen (R) og forelægge planerne principielt. Dette skete i oktober 1969, og han modtog forslagene velvilligt, men lovede (selvfølgelig) intet. Planerne var ambitiøse. Et dobbeltseminarium med to enheder hver med 200 studerende pr. årgang. Man åbnede munden på vid gab dengang.

Ministerens var i den penible situation, at et ministerielt udvalg nedsat af hans forgænger, K.B. Andersen, i foråret 1969 havde afgivet en betænkning om seminarieplanlægning. Denne indeholdt forslag om en reduktion af antallet af seminarier fra 29 til 22. Der var bl.a. foreslået nedlæggelse af flere seminarier på „udsatte“ steder som Tønder, Nørre Nissum og Ranum.

Og dette forslag havde regeringen og Folketinget ikke taget stilling til - og lysten dertil var beskeden.

Udflytningssagen bliver taget grundigt op senere!

50 års jubilæet 22. august 1969

Fra opførelsen af „LOVE 69“ i Frederiksberg Rådhusal.

Seminariet havde også andet at tænke på det år. 50 år var gået, og det skulle fejres med manér.

Der blev udgivet et jubilæumsskrift med rektor som redaktør, og med artikler af rektorerne om 66-loven og fremtiden i lyset af denne. Hovedartiklen ved Frans Hansen var et sammenklip af noget tidligere trykt med forbindende tekst. Skriftet var forsynet med mange portrætter af mændene i seminariets historie.

Endvidere var der en komplet fortegnelse over dimittenderne i de 50 år med disses ansættelsessted og stilling. I alt var nu 2121 dimitteret.

Festdagen begyndte med den officielle del i Frederiksberg rådhus. Her talte viceborgmester Eilschou-Holm, undervisningsminister Helge Larsen og rektor Frants Hansen.

Denne sidste sagde bl.a. følgende om dagens situation:

„Er KFUMs Seminarium i dag det seminarium, som startede i 1919? De nuværende studerende synes nok af og til, der endnu er for megen 1919, og gamle seminarister, som har sendt os deres børn til uddannelse, vil måske mene, der er „solgt“ for meget ud...“.

Ved festligheden opførtes en kantate skrevet og komponeret af en gammel elev, Helmer Nørgaard, med titlen „LOVE 69“ med kor og orkester.

Endvidere talte bl.a. Jørgen Jensen (dim. 1949) fra Danmarks Lærerforening og Tage Kampmann fra Dansk Seminarieforening.

Om aftenen samledes man til fest for de gamle elever i Joachim Larsen Skolen arrangeret af Seminarsamfundet. Heri deltog ca. 300. Man mærker sig, at antallet ikke var større end ved 25 års jubilæet - et klart udviklingstegn. Sådanne arrangementer samlede færre end tidligere.

Aage Nørfelt holdt festtalen. Hans tema var dels om spændingen mellem forpligtelsen mod fortiden og kravet fra nutiden og om nødvendighed kontra frihed; det hele sammenfattet i „*fornuft kontra virkelighed*“.

Man spiste herefter smørrebrød med en øl til og snakkede med gamle kammerater. Og kantaten genopførtes påny med applaus.

Denne aften blev den sidste „rigtige“ aften i Seminarsamfundets historie.

100 % statsstøtte og fortsat privatseminarium

På flere måder er Danmark et særpræget land. Ikke mange lande kunne tænke sig private institutioner med 100 pct. statsstøtte. Det kan man altså i vort fædreland.

Pr. 1. april 1970 blev privatseminarierne fuldt ud støttet af staten under den forudsætning, som dog havde været gældende i en del år, at disse

seminarier var selvejende institutioner. Og nu skulle vedtægterne godkendes af ministeriet. Det betød fx, at der skulle gælde visse regler for bestyrelsernes sammensætning. Tidligere havde de private seminarier ikke sjældent, som også Frederiksberg Seminarium, haft selvsupplerende bestyrelser, hvad der tidligere er omtalt.

Den afgørende drivkraft i sagen om fuld statsstøtte var helt sikkert de studerendes krav om gratis undervisning. Dette fik de på de 10 statsseminarier og på de fleste andre videregående uddannelser, men altså ikke på de 19 private seminarier.

En årrække var der foruden statsunderstøttelsen, som senere blev til Ungdommens Uddannelsesfond og endelig til Statens Uddannelsesstøtte, givet tilskud til fripladser. Men disse tilskud var ligesom den øvrige støtte transbestemt, dvs. afhængig af forældrenes indkomst. De seneste år, inden den fulde statsstøtte trådte i kraft, havde staten dog øget fripladstilskuddet betydeligt, og til sidst var de tilbageværende „skolepenge“ nærmest af symbolsk størrelse.

Hele processen om de gratis uddannelser var på dagsordenen i forbindelse med ungdomsoprøret i 60'ernes slutning. Gang på gang drog de lærerstuderende sammen med andre ligestillede som fx teknikumstuderende i protesttog til Christiansborg og til undervisningsministeriet. Politikerne kunne ikke længere sidde disse protester overhørig, og loven om fuld støtte gennemfør-

tes enstemmigt i Folketinget.

Seminariebestyrelserne og rektorerne var ikke lige så begejstrede som de studerende for nyordningen. Loven om statsstøtten betød en begrænsning af seminariernes råderet. Nu blev statens stive regnskabsordning indført med loft over de forskellige konti. Dette var man ikke vant til på de private seminarier. Man følte sig næsten bastet og bundet, men var altså fri for at tænke på, om tilskuddet slog til.

Og de unge glemte snart, at det havde været anderledes.

Planer om udflytning - lidt af en gyser

Det er tidligere omtalt, at seminariets repræsentantskab i 1968 nedsatte et 3-mandsudvalg, som skulle undersøge mulighederne for at finde et blivende sted for et dobbeltseminarium.

Efter mødet med ministeren i efteråret 1969 blev sagen overgivet til et ministerielt udvalg for seminarieplanlægning. Og her forstod man på vanlig ministeriel vis at trække sagen i langdrag. Mange hurdler skulle overvindes, og på lang sigt kom der næsten intet ud af det hele - bortset fra en udvidelse af Tønder og et nyt seminarium i Esbjerg (begge blev nedlagt i 1989).

Allerede i slutningen af 1969 stod det dog klart, at tanken om et dobbeltseminarium ikke passede ind i ministeriets planer, og herefter gik de to

søsterseminarier hver sin vej henholdsvis mod nord og mod vest. Og 1. marts 1970 afløste seminarielektor cand.theol. & mag. **Torben Krogh** Tage Kampmann på Hellerup Seminarium. Denne blev 1. jan. 1970 rektor på Zahles Seminarium.

Ved repræsentantskabets møde i oktober 1970 gentog man sine ønsker i en udtalelse over for

Torben Krogh, rektor for Hellerup Seminarium 1970 - 1985 og for Frederiksberg Seminairum 1986 - 1992.

ministeriet, og ministeren (Helge Larsen) meddelte hurtigt efter, at sagen fortsat var til behandling i det ovenfor nævnte udvalg.

I 1971 syntes der at komme lidt mere fart over feltet. Ministeriet indkaldte til møde, og 3-mandsudvalget havde planer nogenlunde klar. Frederiksberg Seminarium havde primært forhandlet med Brøndbyerne, og her sås der mulighed for at skaffe en grund til både skole og seminarium. Alligevel var de politiske løfter fra kommunen ikke ganske sikre, men ministeriet opfordrede til, at den tekniske forvaltning fremskaffede de ønskede oplysninger om byggemulighederne.

I løbet af 1972 så det ud til, at der kom noget grus i maskinen. I Brøndbyerne imødeså man diverse vanskeligheder, og 3-mandsudvalget genoptog kontakt med Greve Kommune. Der herskede en vis nervøsitet i seminariets inderkreds, og man gik tys-tys med sagen.

En mindre bygningsudvidelse - midlertidig (på 20 år!)- iværksattes i form af bygning af en pavillion op til gymnastikhuset. Her indrettedes 4 lokaler til de pædagogiske fag + et værksted. Alligevel håbede man på større forhold på seminariet. Her blev mere og mere trangt med nu henimod 500 studerende.

I 1973 truede et byggestop med standsning af alle planer. Imidlertid arbejdedes der videre under højtryk med udflytningen. Nu genopstod tanken om et dobbeltseminarium med 10 hold pr.

årgang og ialt 1000 studerende - i Brøndbyerne. Mod nord viste mulighederne sig nemlig efterhånden at svinde. Dog fastholdt seminariets repræsentantskab det principielle med to seminarier hver på sit sted.

Optimismen steg lidt det følgende år. Ministeriets departement mødtes med seminariets repræsentanter, og der blæste mildere vinde med den nye minister, Tove Nielsen (V). Ved repræsentantskabsmødet i oktober 1974 havde man indbudt lærerrådsformændene fra de to seminarier til deltagelse i drøftelserne, men **ikke** i beslutningen. Demokratiet havde sine grænser. Begge formænd så selvfølgelig helst udflytning hver for sig, men modsatte sig ikke en samlet flytning til Greve Kommune under forudsætning af 10 spor.

Det sidste krav følte af de ansatte nu helt nødvendigt, idet ministeriet havde indledt en nedskæring af holdoptaget fra 1974.

Repræsentantskabet fastholdt derpå som princip en samlet udflytning til Greve Kommune med 10 hold.

Og så sprang bomben i april 1975. Undervisningsminister Ritt Bjerregaard (S) meddelte i et brev - et meget høfligt brev - „*at hun ikke kunne tiltræde det foreliggende tilbud om køb af en byggegrund i Hundie*“, (som ligger i Greve Kommune). Og hun takker og påskønner osv. for al det udførte arbejde, og staten betaler de påløbne udgifter, men der blev altså lukket helt.

Begrundelsen var enkel: „*den generelle holdnedsækering på seminarierne og den almindelige økonomiske stramning*“.

Helt uventet kom det vel ikke for de implicerede, men et chock var det alligevel for rektor og repræsentantskab. Et ihærdigt arbejde igennem 7 år var aldeles spildt.

Centrale skikkelser i seminariets liv i mange år: Rektors sekretær Marguerite Søderberg (1966 - 1991) øverst til venstre og skolebetjent Harry Larsen (1958 - 1988) øverst til højre. Nederst til venstre hr. og fru. Larsen i kantinen i kælderen i det gamle hus og til højre den gamle kantine - nu edb-lokale.

Hverdagslivet ændrer sig totalt

Kreativt formningsarbejde i de tidlige 70'ere.

66-loven havde afskaffet det skoleagtige begreb klasse og erstattet det med hold á 20 studerende, senere sat op til 22-24. Meget af undervisningen foregik på de mindre linie- og specialehold, og der var som nævnt ikke mødepligt. Meget blev overladt til de studerende selv. Også ansvaret for resultaterne måtte de unge tage på sig. Det viste sig fx ved gennemførelsesprocenten. Tidligere var frafaldet pr.klasse én eller måske to studerende i løbet af de 3 eller 4 år. Nu steg dette frafald til 15-20 %, og en hel del orkede ikke at gennemføre uddannelsen på de tilmålte 3½ - 4 år.

Meget af den tidligere højskoleprægede lærerskole afløstes af det, man kendte fra de højere læreanstalter. Fælleskulturelle og åndelige oplevelser med leder og lærere som de givende autoriteter gik tabt. Uddannelsen nærmede sig et studium uden dog at nå tilsvarende dybde.

Enkelte kulturelle arrangementer averterede de studerende dog med. Der afholdtes nogle år en pædagogisk foredragsrække, og der eksisterede ligeledes en filmkreds, som ugentlig viste ældre spillefilm og kortfilm. Festudvalget kaldte til fester nogle gange årligt med forskellige orkestre.

Medvirkende til udviklingen var uden tvivl bl.a. de ændrede studieformer. Det selvstændige arbejde fulgtes op af nyere arbejdsformer. Gruppearbejde blev en almindelig foretrukket metode - særligt i de pædagogiske fag, som indtog en

stadig mere central plads i uddannelsen. Sammen med mødefriheden betød denne arbejdsform, at flere studerende mødtes privat og dermed ikke følte den samme tilknytning til seminariet.

De ændrede arbejdsformer medførte også ændrede eksamensformer. Gruppeeksamen blev tilladt i midten af 70'erne, og synopsisprøve var ligeledes en nydannelse. Ved denne prøve havde den studerende selv bestemt sit faglige emne og forberedt dette ved udarbejdelsen af et skriftligt oplæg på forholdsvis få sider. Disse ændrede eksamensformer førte til mere spredning i det daglige arbejde. Egentlig undervisning afløstes ofte af vejledning hos faglæreren.

Som kuriosum skal det også nævnes, at begrebet „sameksamen“ så dagens lys. Idéen bestod i at afholde prøve i beslægtede fag samtidig. Hyppigst skete det med fagene pædagogik og undervisningslære, men det fandt også sted med fagene psykologi og samfundsfag.

Yderligere medvirkede det til spredning i det daglige, at erhvervsarbejdet for de studerende tog til. For så vidt er det et paradoks, at øgede midler fra Statens Uddannelsesstøtte (SU) samtidig fik dette erhvervsarbejde til at stige.

Forklaring herpå kan sikkert findes i flere forhold. Dels gav ophævelsen af mødepligten mulighed for øget arbejde uden for uddannelsen, dels var de studerende i mange tilfælde lidt ældre end tidligere. Ofte måtte de pga. adgangsbe-

Musikalsk underholdning har altid været almindelig ved fællesmøder på seminariet

grænsningen vente flere år på at komme ind på seminariet. På de københavnske seminarier nåede gennemsnitsalderen ved optagelsen op over 25 år.

Også gravide kvindelige studerende i stort tal

bragte nye rytmer ind i uddannelsen. Individuel planlægning af fx eksamen blev hverdagskost.

På Frederiksberg Seminarium kunne man i midten af 70'erne kun optage ca. 1/4 af ansøgerne. Dette giver et klart indtryk både af vanskelighederne med sortering af de mange ansøgere, og en tungt vejende grund til forsinkelse af de unge, som absolut ville ind på et seminarium - i København, må man tilføje. Ude i landet var der pladser nok.

Endelig tog de studerende generelt deres part af den stadig stigende velstand fra 60'ernes slutning og ind i 70'erne. Mange studerende mente fortsat, at SU-støtten var for beskednen. Om dette var meningene i befolkningen naturligvis delte.

Men sammenfattende må man sige, at det „gamle seminarium“ ændrede sig radikalt i disse år.

Råd og udvalg demokratiseres

I 1970 kom nye bestemmelser for råd og udvalg. I følgeskab med ny styrelseslov for universiteter og læresteder kom der mere demokratiske bestemmelser for lærere og studerende ved seminarierne. Et fællesudvalg, som forsigtigt kunne sammenlignes med konsistorium, dannedes. Det demokratiske islæt kaldte Frants Hansen flere gange for „krypto-demokrati“. Flere kilder giver det indtryk, at han måske selv medvirkede til at gøre det kryptisk.

Rektor skriver et sted, at seminariets bestræbel-

ser må være - under nye former - at søge at forene noget af det gamle med det nye. Han betoner også gang på gang, at samarbejdet med DSR går godt og gnidningsløst.

Seminariet blev som omtalt stort - i antal studerende. Hvert år fra 1969 til 1974 blev 6 hold optaget. I 1975 kom 5 hold ind, og fra 1976 blev kun 4 hold optaget. Nedskæringerne var indledt, fordi børnetallet faldt mere end ventet, og det blev det ved med. Og økonomien strammede til. Danmark blev fattigere under og efter oliekrisen i 1973.

Efterhånden mærkedes det lidt mindre, at man ikke fik de nye bygninger. Nu optog det sindene mere, om man oprettede det antal liniehold, som man havde været vant til. Ministeriet skred flere gange ind med restriktioner på dette område. Myndighederne ville hindre, at meget små hold med 3-5 studerende dannedes. Men et minimum blev ikke fastsat fra centralt hold.

Seminariesamfundet dør en stille død

SEMINYT var, siden det fra 1962 kun blev bladet for gamle elever, fast udkommet hvert kvartal. Det var stadig bindeleddet mellem seminariet og de gamle elever, ligesom det var kontaktorgan for disse indbyrdes med rubrikken «Hvor er I henne?».

Tegn til ændringer i dette „samfund“, som det

„Dino“ fremstiller en jydepotte på lejrskole i Herning 1971.

fortsat hed, mærkedes allerede i slutningen af 60'erne. Der var faldende tilslutning til arrangementerne - hvor 2. januar var det centrale. Både om formiddagen og om aftenen faldt deltagerantallet.

Datoen 2. januar passede tilsyneladende ikke „de

udtrådte“ længere. I 1971 flyttedes mødet til midt i januar. Og man arrangerede dans og anden underholdning for at lokke flere til. Det lykkedes ikke, og sådan gik det for øvrigt også på de andre københavnske seminarier, hvor tilsvarende sammenslutninger fandtes.

SEMINYT udkom i 1971 med tre numre. I 1972 kom der ingen blade - angiveligt fordi man ingen redaktør havde. I 1973 kom ét nummer, og så var det slut - uden afsked af nogen art.

I vore dage eksisterer sammenslutninger af tidligere studerende fra seminarierne kun ved typiske egnsseminarier som Nørre Nissum, Jelling og Haslev. Noget tilsvarende er iøvrigt tilfældet for skoleforeningerne. Disse har også overlevet sig selv bortset fra enkelte undtagelser.

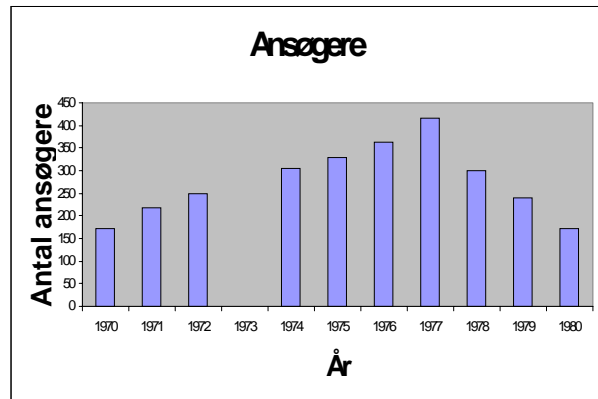
Nogle tal fra 70'erne - og enkelte snapshots

Såvel på landsbasis som lokalt på seminarierne gik antallet af ansøgere først meget op og derpå lige så meget ned i dette årti.

Der findes ikke sikre tal på landsbasis fra de første år, idet den koordinerede optagelse først indførtes i 1978, og det første år var for seminariernes vedkommende endda som et forsøg.

På Frederiksberg var ansøgetallet opgjort såle-

des i 70'erne, idet tallene fra 70 til 77 indeholder alle ansøgere uafhængigt af, hvilken prioritet ansøgeren havde givet det enkelte seminarium:

1970 172, 71 217, 72 250, 74 304, 75 329, 76 363, 77 416, 78 300 (nu kun med 1. prioritet), 79 240 og 80 171. Antallet af optagne gik fra 127 i 1970 over 144 i 74 til 96 i 80.

Det samlede antal studerende på seminariet svingede fra 380 i 1970 over 520 i 74 ned til 368 i 80. Alt i alt altså meget store udsving.

For hele landet var ansøgetallene (afrundet) i 1977 6.000, i 78 5.000, i 79 4.000, og i 80 3.000. Denne deroute påvirkede naturligvis hele stemningen på seminarierne - også fordi arbejdsløsheden blandt de nyuddannede nu var følelig. Stemningen mindede om den, som de gamle kendte fra 30'erne.

Hertil kom, at idelige besparelser prægede hverdagen. Hvert år kom der nye meldinger fra ministeriet om besparelser, som fx førte til begrænsninger af udbud af liniefag. Hvor de studerende tidligere kunne vælge næsten frit mellem 15-16 fag, var 14, senere 12 fag nu maximum. Og nogle liniefag blev „rullende“, dvs. at de optrådte hvert andet eller tredje år. Disse forhold påvirkede i højeste grad lærernes ansættelsesforhold, mens de studerende blot protesterede herover.

Besparelser førte i både i 1978 og i 1980 til voldsomme reaktioner såvel fra lærerne på seminarierne som fra de studerende. Protestaktioner landet over var næsten dagens orden. Her stod lærere og studerende last og brast, hvad de to parter som lige nævnt ikke altid gjorde i hverdagen.

Rektors beretninger ved de årlige møder med repræsentantskabet og i bestyrelsen handlede nu næsten udelukkende om disse forhold. Altid fremhæver Frants Hansen det gode forhold mellem ledelse og DSR. Men den tidligere bemærkning om det demokratiske dækker over, at ledelsen ofte var nærmest „oplyst enevælde“. Seminariets lærere befandt sig godt ved denne ledelsesform, men (enkelte) studerende fandt den næppe helt passende.

Dog udtaler lærere, som var tæt på rektor, at Frants Hansen i usædvanlig grad var i stand til at få sagerne til at „glide i olie“. Rektor var ikke uden taktisk begavelse. Selv var han ikke util-

bøjelig til at sammenligne sig med den gamle venstrehøvding J. C. Christensen, som påstodes at have „en ræv bag øret“.

I al denne hurlumhej kan det spørgsmål stilles: Var det gamle KFUMs Seminarium helt forsvundet på dette tidspunkt ?

Svaret herpå er vanskeligt at give. Morgensang i gammeldags forstand var slut allerede omkring 1970. Ingen fester sluttede med andagt, og kaffebordet var afløst af ølkasser ledsaget af højt larmende musik. Ud fra dette må svaret blive: Det gamle var „borte med blæsten“.

Men ved særlige lejligheder slog rektor fast, at man på en ny måde var tro mod fortiden. Næppe alle studerende opdagede dette, da samme rektor med årene levede en lidt mere tilbagetrukket tilværelse. Det var fx ikke mere „moderne“, at han kendte alle studerende ved navn, sådan som det tidligere havde været.

I 1978 havde Hellerup Seminarium 25 års jubilæum. I et interview med Kristeligt Dagblad udtalte rektor Torben Krogh i en større sammenhæng, at han så det som sin opgave at uddanne de unge til eller måske snarere med et „*pluralistisk livssyn*“. Dette gav vældige dønninger visse steder.

På det følgende repræsentantskabsmøde rejste et af medlemmerne spørgsmålet om seminariets „*linie*“ på baggrund af, at der i bladet havde været en del læserindlæg med større eller navn-

lig mindre forståelse for Kroghs udtalelse. En mindre storm brød ud herefter. Flere medlemmer af repræsentantskabet mente, at seminariet fx burde give ansøgere med baggrund i kristeligt arbejde fortrinsret ved optagelsen, når alt andet i øvrigt var lige. Der fandtes ekstra points at fordele til seminariets eget brug. Herom var der afgjort ikke enighed.

Sagen døde hen i løbet af det kommende år, og Frants Hansen var tilsyneladende uberørt heraf.

To programpunkter i årets gang holdt man fast på: **julefesten** og **dimissionsfesten**. Nok fik festerne nye ydre former, men afskaffet blev de ikke. Og morgensangen vendte tilbage i slutningen af 70'erne og i ændret form. Ofte stod de studerende for arrangementet, og valget af sange varierede meget mere end tidligere.

Sammenligner man seminariet i dets ungdom med den nyere tid i 70'erne efter 66-lovens gennemførelse, er der en klar forskel. Denne forandring er foruden det tidligere nævnte om de studerendes ændrede livsvilkår begrundet i uddannelsens ændrede struktur.

Fordelingen af de studerende i flertallet af timer

på liniefag og pædagogiske specialer betød, at hele seminariet delvis „*atomiseredes*“ i forhold til tidligere. Samling over seminariet eksisterede ikke mere. Kun de ældre lærere kendte det, og ingen savnede det vist.

Nu samledes man om fx sit liniehold. Her tog man på ekskursion og lejrskole sammen eller rejste til udlandet. Privat samledes de studerende med deres faglærer hos denne eller hos en studerende.

Kort sagt: det sociale trivedes fortrinsvis i mindre grupper.

De „*gamle dage*“ vendte aldrig mere tilbage; studieordningerne forblev op gennem 80'erne og 90'erne analog med dem i 70'erne. Seminariet var og blev ikke mere en enhed indadtil.

I 1976 var antallet af lærere på det højeste: 30 faste og 30 deltidslærere. I de følgende år faldt især antallet af timelærere betydeligt. Det følte selvfølgelig lettere at skille sig af med folk, som havde seminararbejdet som overarbejde end at afskedige faste lærere, som tjente brødet på stedet. Men når et liniefag blev slettet af rækken, betød det afskedigelse af en fast lærer.

1980'erne - et drastisk årti med nedlæggelser og sammenlægning

F

Uge 44
57. Årgang
Tirsdag
1. november
1988

En bred politisk protest mod lukning af seminarium

- Frederiksberg Seminarium er i dag et af de mest søgte seminarier, siger borgmester John Winther

Stiftens medlemmer oplyste om to lærerseminarier - Frederiksberg og Jørgen Skramme - som de bedste af de to uddannelsesinstitutioner, som ikke lukkes. John Winther, Frederiksberg kommunes konservative borgmester, er ikke i tvivl. - Seminarierne på Nørrebro og i Århus ligger i de to bedste kommuner, siger han. Han mener, at de to seminarier er de bedste af de to uddannelsesinstitutioner, som ikke lukkes. Han mener, at de to seminarier er de bedste af de to uddannelsesinstitutioner, som ikke lukkes.

FLERE HENSPÅNDERE

Lukning truer seminarium

Uddannelsesministeren foreslår at lukke Frederiksberg Seminarium

Frederiksberg Seminarium, som er et af de mest søgte seminarier i landet.

Uddannelsesministeren foreslår at lukke Frederiksberg Seminarium. Det er en af de mest søgte seminarier i landet. Det er en af de mest søgte seminarier i landet. Det er en af de mest søgte seminarier i landet.

Avisklip fra 1988.

Første fase

Udflytningen var som bekendt opgivet. Men planer om udvidelse på stedet levede fortsat. Nabo-grunden var nu fri. Solbjerg Mejeri var nedlagt - her var plads til en udvidelse.

Kontakt med kommunalbestyrelsen på Frederiksberg var intakt. Beregninger over nødvendigt merareal forelå, men kommunen var afventende - men som altid venlig forstående. Der skete bare intet ud over en hovedreparation af hovedbygningen i 1980.

Alle ansvarlige i seminariets ledelse så klart problemerne. Seminariet var selv opmærksom på, at det boede under beskedne forhold, ja, ringere end noget andet seminarium i landet.

Skyerne begyndte at trække op. Holdnedskæringer fortsatte, og Frederiksberg fik kun 3 hold i 1981 og 82. Ministeriet rumlede med planer om nedlæggelser. Det fortsat faldende børnetal og arbejdsløsheden blandt lærerne var to størrelser, der ikke politisk kunne abstraheres fra, mente man. Og i takt hermed faldt ansøgstallet yderligere over hele landet.

Det spøjte allerede under den socialdemokratiske regering Anker Jørgensen, og næppe var firkløverregeringen med Poul Schlüter som statsminister og Bertel Haarder som undervisningsminister tiltrådt i september 1982, før uvejret brød løs. I åbningstalen i første uge i oktober bebudede statsministeren seminariened-

læggelser.

Lovforslaget pegede på nedlæggelse af 5 seminarier, hvoraf 2 i København: Statsseminariet på Emdrupborg og Frederiksberg. Egentlig havde lovforslaget kun behøvet at omfatte statsseminarier, idet de private kunne nedlægges administrativt af ministeriet. Men politisk fandt man det klogt at koble de statslige og private sammen i ét forslag. Dette viste sig at være rigtigt tænkt. For Folketinget skelnede i sin behandling af forslaget overhovedet ikke mellem ejerforhold.

De følgende to måneder blev de uroligste i seminariets hidtidige historie. Det vil her føre for vidt i detaljer at referere sagens gang - blot konstatere, at turbulensen på seminariefeltet var total. Ikke blot de truende nedlæggelser, men de generelle følgevirkninger prægede debatten. I hele landet skulle kun optages 68 hold med 2 spor på HF-seminarier og 3 spor på de øvrige tilbageværende. Også dette var for de tilbageblevne dystre udsigter.

Slutresultatet blev kun en halv løsning. To seminarier i Jylland (begge med HF-kursus) lukkede, mens Emdrupborg på særlige betingelser skulle sammenlægges med Blaagaard. Og Frederiksberg og Hellerup skulle ligeledes lægges sammen - fusioneres som det nu hed. Som „betaling“ lovede man de to sammenlagte seminarier, at de kunne optage 4 hold hvert år mod de øvriges 2 eller 3 hold. Folketinget slap for at tage

stilling til, hvor det fusionerede seminarium skulle bo. Det overlod man godhedsfuldt til KFUMs Seminariums øverste organ: repræsentantskabet. I moderne sprogbrug hedder det, „*at aben havnede dér*“.

Og vi skrev 17. december. Sikken en juleferie de mange seminarielærere gik i møde!

14. januar 1983 afholdtes det skæbnesvangre repræsentantkabsmøde. Ministeren (Haarder) havde stillet i udsigt, at et socialpædagogisk seminarium kunne oprettes i den bygning, som blev tom. Man troede i den forbindelse at kunne skaffe nye arbejdspladser for ledige lærere. Lærerrepræsentanter fra begge seminarier fik ved mødet indledningsvis lejlighed til at udtale sig om en løsning. Med afvigende begrundelser talte de naturligvis hver for deres eget seminariums beståen.

Herefter gik man over til en drøftelse (uden lærernes tilstedeværelse), før afgørelsen blev truffet. Efter to afstemninger, som faldt ens ud, endte afgørelsen med, at repræsentantskabet med 2/3 flertal bestemte, at *Frederiksberg blev det fortsatte hjemsted for KFUMs Seminarium*. Det meddeltes derpå ministeren.

Anden fase - en sammenlægningsproces

Ingen impliceret var efter dette forløb i tvivl om, at Hellerup var nedlagt, og at Frederiksberg be-

stod. Ordet sammenlægning var en kosmetisk betegnelse for nedlæggelse af den ene part. Ministeren holdt løftet om oprettelse af et socialpædagogisk seminarium, som i 1984 åbnede i Hellerup og blev som Gentofte Socialpædagogiske Seminarium en del af institutionen KFUMs Seminarium.

Hellerup Seminarium fik tilladelse til at afvikle over de 3½ år, som det tog at gøre de sidste studerende færdige. Ingen af disse behøvede at skifte seminarium. Det måtte til gengæld lærerne.

I 1982 havde Frederiksberg 33 faste lærere (og 7 timelærere) og Hellerup det samme antal faste og 10 timelærere. Begge seminarier havde i 1982 optaget 3 hold, men havde vanskeligheder med at skaffe timer til alle lærerne. Udsigterne for en gradvis sammenlægning med beskæftigelse for alle var dårlige. Hos lærerne fra begge seminarier oplevedes de næste år som meget belastende.

I de første år efter sammenlægningen arbejdede lærerne to steder. I 1983/84 havde fx allerede 17 lærere fra Hellerup to arbejdspladser, og antallet steg de følgende år, mens flere successivt blev heltidsbeskæftiget på Frederiksberg.

Frants Hansen blev på sin post, skønt han var sidst i 60'erne. Det var klart, at Torben Krogh skulle være rektor for det sammenlagte seminarium, og han ventede - lidt utålmodigt forståeligt nok. Men Frants Hansen pressedes af sine kolleger til at holde skansen, og det gjorde han, til han som 69½-årig forlod posten ved en fest-

lig og varm afsked i december 1985 efter 24 år som leder.

Frants Hansen døde 80 år gammel i 1996.

Villabyerne

Hellerup Seminarium sagde farvel i går

Seminariets sidste 60 elever bliver lærere i disse dage

Med en 60 års jubilæumsselskab afsluttede Hellerup Seminarium i går sit 60 års jubilæum. De sidste 60 elever og deres lærere havde været på tur for det sidste skoledag.

Konstituert rektor Aage Kristensen var lidt rosende. Ikke over at skolen havde til stannet, men til skolen og en række af lærerne.

— Det er en folkestings-konstituering, der er baggrund for udvalget af Gustav Frants Hansen som rektor i Hellerup Seminarium, oplyste Aage Kristensen.

Hellerup Seminarium blev grundlagt i 1925 med rektor Kampmann som leder. Han holdt også "begynderforedrag" i går. Han ledede skolen frem til 1985.

Den sidste udnævnte rektor Torben Krogh var også med som rektor for Frederiksberg Seminarium, som nu er blevet fusioneret med.

Præsiden blev officielt afsluttet i 1985, hvor Folketinget

Leif Mørchberg, som forlader Hørsensvej og Gustav Frantsens skole

Konstituert rektor Aage Kristensen, som bliver udnævnt til Frederiksberg Seminarium

Artikel i „Villabyerne“ 18. juni 1986.

Alle gjorde sig i denne periode umage for at få tingene til at gå, men noget tungt oplevedes det - især af de tilkomne fra Hellerup. Naturlig afgang pga. alder og enkelte dødsfald lettede på det hele. Det blev kun et lille mindretal, som måtte søge andre græsgange.

Interessant var det at iagttage ansøgstallene i de år. På landsbasis faldt de fortsat til de laveste tal i mere end 30 år. For hele landet var tallet i 1984 1250. På det fusionerede seminarium var der ikke flere end godt 100 ansøgere (med 1. prioritet) i disse år til 96 pladser. Lige akkurat nok til, at seminariet kunne fyldes.

1. januar 1986 tiltrådte **Torben Krogh** i al stilhed som rektor som den fjerde leder på 67 år. Studielektor **Aage Kristensen** konstitueredes i Hellerup og afviklede seminariet i forårssemestert 1986. I midten af juni sluttede virksomheden her med dimission af de sidste studerende og med afholdelse af en højtidelighed. En æra inden for institutionen var forbi.

Nogen let proces var det på ingen måde at sammensmelte to forskellige lærerkulturer. De to ledere var meget forskellige, hvilket ikke gjorde sagen lettere. Hvor Frants Hansen havde været den stærke mand i midten, var Krogh som leder-type en „primus inter pares“. Hos ham var der intet træk af den oplyste enevælde.

Han indførte større åbenhed i seminariets administration fx vedrørende økonomien. Dette område var i disse år meget følsomt pga. de evinde-

lige besparelser.

Det blev derfor nye tider for alle lærere på stedet, men hen ad vejen fandt man melodien. Ikke mindst i de forskellige faggrupper gjordes et stort arbejde for at finde sammen indbyrdes og få tingene til at glide.

Og de studerende måtte jo være i centrum. For dem og for folkeskolen drev man som bekendt seminarium. Dette kunne lærerne glemme midt i tumulten.

Tredje fase med nye trusler

Børnetallet faldt til et minimum i 1983, og det kunne forudses, at elevtallet i skolerne ville falde yderligere 100.000 de næste 5-6 år. Gennemsnitsalderen for lærerne i skolen var kun ca. 40 år, og meget få ville gå af i de kommende år. De 24 seminarier var blevet for små, for urationelle i drift både pædagogisk og økonomisk. Der fandtes altså mange grunde til en yderligere reduktion af antallet af semina-

rier.

Bertel Haarder skred atter til handling, og denne gang på en ny måde belært af erfaringen fra 1982, og det blev til en 3-trinsraket.

Først kom en „skitse til en plan“. Heri var Frederiksberg fredet, og Jonstrup foreslået sammenlagt med Københavns Dag- og Aftenseminarium (KDAS) på det sidste seminarium. Skitsen behandles i et regionalt udvalg, som bestod af repræsentanter for amterne i regionen. Det østdanske udvalg med Tage Kampmann som formand ændrede planen til, at Frederiksberg skulle nedlægges i stedet for

Frederiksberg Bladet 29. november 1988

Jonstrup. NB! Skoledirektøren på Frederiksberg var medlem af udvalget og gammel elev fra Jonstrup.

Andet trin var lovforslaget, som fastholdt, at Frederiksberg nedlagdes. Nu blev stemningen på det fusionerede seminarium sådan, at man her fandt

sammen i en kamp for eksistensen.

Betydelige repræsentanter for seminariet i de ledende organer (repræsentantskab og bestyrelse) udfoldede mange kræfter på „*inderbanen*“.

Tredje trin var Folketingets behandling af forslaget. Hvis forholdene i 1982 var turbulente, var de nu kaotiske. Sjældent har forhandlinger i Folketinget både for åbent tæppe og bag kulisserne været så følelsesladede som her. Al politik var fordampet, kun lokalinteresser gennem påvirkning af mængder af avisskriverier forekom. Fra 1. behandling 6. dec. 1988 til 3. behandling 24. jan. 1989 nåede flertallet af seminarierne at komme ind i nedlæggelsesmøllen.

Atter blev det en meget urolig juleferie for seminariefolket.

For Københavns vedkommende endte slaget med, at Jonstrup sammenlagdes med Blaagaard på dette seminarium, mens Frederiksberg reddedes. Undervejs havde Blaagaard også været nedlagt.

En interessant detalje i forhandlingerne i Folketinget var, at repræsentanter for SF hævdede, at regeringen (med Kristelig Folkepartis stemmer) reddede de kristelige seminarier i Haslev, Nørre Nissum og på Frederiksberg, mens de pædagogisk progressive blev slagtet. Dette synspunkt var næppe heller politisk. Hvor kristelige var de seminarier mon efterhånden - og hvem var ikke progressive?

For landet som helhed blev facit, at 24 seminarier reduceredes til 18 væsentligst ved sammenlægninger.

På Frederiksberg Seminarium åndede man endelig lettet op. Igen havde Frederiksberg Kommune - bag kulissen - medvirket til redningen, bortset fra et „*faux pas*“ i trin 1. Både i 1982 og nu tilsagde kommunen støtte mht. leje af lokaler i de kommunale skoler. Om byggegrund var der ikke tale - endnu.

Og således nåede man let stakåndet, men styrket i fællesskabet efter kamp for eksistensen frem til 1990.

Store ændringer i 1990'erne

Introtur 1996. Slut med kaffebord!

I 1980'erne kom der i 1982 en ny bekendtgørelse om de pædagogiske fag og i 1985 en mindre lovændring, men 66-loven bestod i princippet stadig. Dog havde man erkendt, at en ændring måske ville være på sin plads. Ikke mindst de radikale ved Ole Vig Jensen fremsatte flere gange ønske herom. Men Bertel Haarder kviede sig. Tiden var måske ikke til det. Alligevel nedsattes i 1987 et udvalg til behandling af sagen med et kommissorium, som pålagde udvalget at fremsætte et forslag til ændring af loven.

Klimaet for ændringer var mildest talt ringe. Alle implicerede seminariefolk havde kun ét i hovedet: beskæftigelsen måtte sikres!

Det betød, at ændringer i selve uddannelsesstrukturen ikke ønskedes. Selv mindre forandringer her kunne være ensbetydende med afskedigelser. Sagen var meget følsom.

Efter tre års arbejde i udvalget forelå en betænkning, som kun foreslog beskedne nydannelser. Et par nye fag introduceredes (naturfag og samfundsfag/historie) som fællesfag, hvorved eksamensbyrden blev endnu større end hidtil.

Men i styrelsen af seminarierne skete der betydelige ændringer. Disse kom ind i lovforslaget mest på ministeriets foranledning.

Hidtil havde seminarierne været centralistisk styret med en forholdsvis stærk pædagogisk og økonomisk ledelse.

Det var nu blevet moderne at ændre på dette og gå over til, hvad man kaldte „mål- og ramme-styring“. Dette medførte større selvbestemmelse for seminarierne både mht. studieplaner og økonomi. Ingen strammende fastsatte timetal for fagene, og slet ingen detailstyring af de forskellige konti.

Således udformet vedtoges loven enstemmigt i Folketinget i foråret 1991 med ikrafttræden efter sommerferien 1992.

1966-loven havde fungeret i 25 år - med flere mindre ændringer undervejs, men strukturelt som vedtaget oprindeligt.

1991-loven var i strukturen dens forgænger op ad dage med fællesfag (nu 6 i stedet for 4), pædagogiske fag, grunduddannelsesfag, 2 liniefag og 1 pædagogisk speciale. Dette speciale var iøvrigt blevet til kun ét i 1982. Lidt af en tilsnigelse var det at kalde det et speciale, når alle studerende havde det samme. Til gengæld kunne de studerende dog inden for meget vide rammer vælge hvert deres område.

Seminarierne fik kort sagt et udstrakt selvstyre - betydelig mere end tidligere i deres historie.

De tilbageblevne seminarier trak vejret lettet i 1991. Ansøgertallet steg lidt, og ministeriet lod forsigtigt antallet af optagne vokse. Men arbejdspladserne var sikret for de tilbageblevne lidt ældre seminarielærere. Nyansættelser havde næsten ikke fundet sted siden 70'erne, og udsigt

hertil var der tilsyneladende ikke. En vis „for-gubning“ var sket - særlig tydelig på et fusioneret seminarium. Alle lærere var i 40'erne eller derover.

Sådan gik man så 90'erne i møde, hvor meget igen skulle ske for det gamle seminarium og nu både i uddannelses- og bygningsmæssigt.

Torben Krogh fik ikke lang tid til at sætte sit præg på det „nye“ seminarium, men på en stilfærdig måde var han i stand til i hverdagen at skabe tryghed omkring sig. Næppe var 91-loven trådt i kraft i sommeren 1992, før han hen på efteråret pludselig blev syg og døde efter et kort sygeleje i november 65 år gammel og blev

Thøger Johnsen, rektor fra 1993.

begravet fra Birkerød Kirke med meget stor deltagelse. Knap 7 år fik han på sin sidste arbejdsplads og sammenlagt med de 16 år i Hellerup tjente han i alt KFUMs Seminarium i 23 år.

Thøger Johnsen bliver rektor

Igen blev souschef **Aage Kristensen** konstitueret som rektor indtil ansættelse af en ny. I modsætning til 1969 kom der nu mange ansøgninger til den ledige stilling. Denne blev besat efter sommerferien 1993, hvor seminarielektor cand. mag. **Thøger Johnsen** tiltrådte. Han havde i en årrække været ansat ved KDAS og var altså fortløbet med læreruddannelsen.

Thøger Johnsen indsattes ved en samling i gymnastiksalen i september 1993. En af talerne var undervisningsminister Ole Vig Jensen. Ved denne lejlighed fik man straks indtryk af, at en ny tid indvarsledes på seminariet. I sin tale over ordene „carpe diem“ (grib dagen!) brugte den nye rektor både det levende ord og musikledsagelse - en usædvanlig præsentation.

Uddannelsen ændres radikalt med 1997-loven

1991-loven var som nævnt trådt i kraft året før, og den nye rektors første tid gik med at lære seminariet at kende og medvirke til den nu øgede optagelse. Atter steg ansøgstallene nemlig, og Frederiksberg lå altid blandt de første mht. mængden af første prioriteter. Rammerne var

igen på vej til at sprænges. Seminariet trak atter på kommunens hjælpsomhed, og undervisningen var spredt over et større område. Og ældre lærere gik af - næsten på stribe ; mange nye kom til dels for at erstatte disse de afgåede dels for at medvirke til at uddanne de nu flere studerende.

Problemet med rammerne omtales lidt senere. Først skal nævnes de meget hurtige, næsten omkalfaltrende ændringer i uddannelsen.

I 1990'erne stod det stadig mere klart, at den eksisterende læreruddannelse ikke slog til. Den højt priste enhedslæreruddannelse, som havde været Danmarks næsten adelsmærke på området i mere end 200 år, stod nærmest for fald og var i hvert fald ude for larmende kritik i pressen og efterhånden også politisk.

Problemet var nok primært, at synet på indlærte kundskaber og færdigheder undergik en forandring i de første år af 90'erne. **Trivselspædagogikken** erstattedes langsomt af noget andet, som næppe har fået navn endnu. Men klart var det for mange, at folkeskolelærerne dels ikke havde stillet krav nok til eleverne, dels ikke havde de faglige forudsætninger herfor i alle fag.

Principielt måtte en lærer hidtil undervise i alle fag på alle trin i skolen. Uddannelsen havde kun kvalificeret hertil i en 6-7 fag, og alene i de to liniefag til alle skolens trin. Imidlertid underviste mange lærere i fag på klassetrin, de ikke var uddannet - eller efteruddannet - til. Dette var klart kritisabelt og kunne sikkert kun ændres ved en

ny lærerlov, mente mange. En mere restriktiv praksis fra skoleledernes side mht. time- og fagfordeling foresloges ikke.

Undervisningsminister Ole Vig Jensen i den socialdemokratisk-radikale regering tog handsken op. Uden nedsættelse af noget udvalg fremlagde han helt utraditionelt i september 1995 på et rektormøde en skitse til en ændring af loven. På nær enkelte mindre rettelser fremsatte regeringen skitsen som lovforslag i samlingen 1996/97, og loven vedtoges af alle partier undtagen Enhedslisten i foråret 1997 - kun 6 år efter den sidste lov om læreruddannelse, og kun 5 år efter loven var trådt i kraft.

Ikke tidligere var et sådant tempo udvist i den sag.

Det nye og epokegørende målt med dansk læreruddannelsestradition blev en kraftig reduktion af fagrækken for den enkelte studerende. Begrebet fællesfag forsvandt bortset fra de pædagogiske fag og et nyt fag kristendomskundskab/livsoplysning. Samtidig skete en betydelig udvidelse af praktik. Hver studerende skulle nu alene uddannes i 4 liniefag i stedet for hidtil 2. Blandt liniefagene skulle mindst det ene være dansk eller matematik. I praksis vil dette betyde, at den færdige lærer altså kun er kvalificeret til at undervise i de 4 fag. Det må siges at være et kontant brud med dansk tradition.

Alligevel fastholdt lovgiverne, at der fortsat var tale om en enhedsuddannelse - nu i betydning

gen, at nogle lærere **tilsammen** dækkede fagkredsen på alle skolens 10 klassetrin. Et nybrud var det alligevel.

Loven trådte i kraft i sommeren 1998, og endnu er det for tidligt at dømme om dens virkning i uddannelsen og senere i skolearbejdet.

Men vigtige ændringer i det daglige arbejde er allerede tydeligt markeret i studieordningen på Frederiksberg Seminarium.

Rektor fremhæver, at det i usædvanligt omfang er lykkedes at få lærerne i liniefagene, de pædagogiske fag og praktikken til at indgå i et konstruktivt samarbejde. Målet er det for al læreruddannelse væsentlige: **at få fag, didaktik og praktik til at indgå i en syntese i læreruddan-**

nelsen.

Medvirkende hertil er den tredobbelte lærerdækning i forbindelse med 3. årgangs almen-didaktiske forløb, hvor såvel lærerne i liniefag og almen-didaktik (AD) som praktik deltager. På 4. årgang skrives den store AD-opgave med udgangspunkt i bedømmelsespraktikken, det almen-didaktiske og det tilknyttede liniefag. Opgaven danner udgangspunkt for eksamen i almen-didaktik. Både AD- og liniefagslæreren deltager som eksaminatorer. En ordning, som har fået meget ros både i de interne evalueringer og i censorevalueringerne.

Endelig er den nye **projekt opgave** ved at finde sin form. Målet er at give den studerende erfaringer, redskaber og færdigheder med tværgå-

Den nye rektor Thøger Johnsen ved indsættelsen i september 1993. Han står beskedent med ryggen til, men med front til sin for-for-forgænger Nørfelt til venstre og sin for-forgænger Frants Hansen til højre.

ende projektarbejde, hvor flere af den studerendes liniefag kan indgå. Arbejdet afsluttes med en fremlægning, som bedømmes med godkendt/ikke godkendt. Hidtil har man i forsøgsform set emner i en bred vifte fra en hel musical til temæt „engle“.

Institutionens formål og struktur ændres gradvis - det varige i det skiftende og det skiftende i det varige.

Tidligere er seminariets formål fra de første år citeret. Her skal formålet - således som det blev udformet i 1940'erne - citeres, idet det bemærkes, at det næsten uændret var gældende indtil 1985:

„KFUMs Seminarium ser det som sin opgave at give sine elever en faglig uddannelse i overensstemmelse med gældende love og bestemmelser om læreruddannelse samt gennem den daglige undervisning og seminariets fritidsliv at stille dem over for det kristne livssyn i overensstemmelse med den danske folkekirkes evangelisk-lutherske lære og den danske folkeskoles opdragelsesgrundlag.“

Når der skete en ændring i 1985 skyldtes det primært, at Hellerup Seminarium erstattedes af Gentofte Socialpædagogiske Seminarium. Men samtidig fandt man anledning til en modernisering af formålet i overensstemmelse med den udvikling, som havde fundet sted i årenes løb dels med ændring af folkeskolens formål (i 1975) dels med samfundsudviklingen.

Det nye formål i vedtægternes § 2, lød nu således:

„Institutionens formål er ud fra et kristent livssyn og på folkekirken grund at virke inden for det danske undervisningssystem efter hver tids behov.“

Stk.2. Seminariets formål er at uddanne lærere til folkeskolen inden for rammerne af den til enhver tid gældende lovgivning herom.

Stk. 3. Seminariet kan udbyde efteruddannelse til lærere og andre efter reglerne om åben uddannelse og kan med Undervisningsministeriets godkendelse påtage sig andre uddannelsesmæssige opgaver.

Stk. 4. Seminariet kan endvidere tilbyde undervisning, rådgivning og andre serviceydelser efter de almindelige regler om indtægtsdækket virksomhed.“

I begyndelsen af 90erne medførte lovændringer en øget decentralisering. Dette krævede nye vedtægter for ledelsen af institutionerne, herunder seminarierne.

En væsentlig ændring var, at hele det pædagogiske og økonomiske ansvar overlodes til bestyrelserne. Derfor var konstruktionen med repræsentantskab og bestyrelse med delt ansvar ikke længere mulig.

I 1993/94 førte overvejelserne frem til, at institutionen KFUMs Seminarium kun bevaredes

som et „overbegreb“ for de tre uddannelsessteder, som herefter fik hver sin bestyrelse. Alle afgørelser af enhver art er herefter bestyrelsens.

Formålet ændredes ikke; det fra 1985 fastholdtes.

Mest afgørende ændredes ejerforholdet. „Selvejerloven“ trådte i kraft 1. jan.1997, og selv om ændringen umiddelbart ikke lyder af meget, var den betydelig.

I få ord betød den bl.a. følgende: Seminariet kan fra nu af gå fallit. Bygningsudgifterne refunderes ikke længere efter faktiske udgifter, men skal udredes over den samlede drift. Dette betyder, at det nu kendte „taxametersystem“ = en pose penge pr. studerende, som gennemfører uddannelsen, skal dække alle driftsudgifter. Populært udtrykt har seminariet ikke længere „sugerøret nede i statskassen“, men skal selv klare likviditeten. Og Rigsrevisionen er nu alene overordnet revision. Den tætte revision skal klares af en statsautoriseret revisor.

Rektor udtrykker selv ændringerne på den måde, at han ikke længere blot er pædagogisk leder, men han er koncernchef. Dette giver sig udtryk i, at hvor seminariet tidligere kunne klare sig med medarbejdere på det administrative område svarende til 3 årsværk, har man nu et antal svarende til 10 årsværk - heraf alene 3 på regnskabsområdet.

Ansøbertallet vokser atter - store tal!

Som nævnt tidligere steg ansøbertallet omkring 1990. Efter at det til midten af 80'erne var gået tilbage, kom der nu øget, men dog svingende tilgang til læreruddannelsen. De primære ansøbere til seminariet udgjorde i 1986 120, i 87 173, i 88 187, i 89 156 og i 90 141. Og herefter gik det hurtigt opad.

I 1993 var de primære ansøgere oppe på 238 og i 94 360. I 1993 var tallet det højeste i hele landet. Det fortsatte årtiet igennem og nåede i 1998 op på 1549 som det totale antal ansøgere, hvoraf ca. 250 var primære.

Af denne store mængde optoges 8 hold - svarende til 220 studerende. Nu var byggeriet af det nye hus afsluttet, men selv med de nye bygninger fik seminariet kun 5 kvadratmeter per studerende, hvor normtallet for seminarier normalt har været angivet til 15 kvadratmeter. Så Frederiksberg seminarium er stadig et sted, hvor man må rykke tæt sammen.

Dimittendernes antal var efter eksamen i 1998 oppe på i alt 4794 i hele seminariets historie. Det er interessant at sammenligne tallet med de tidligere.

Efter 10 år var 193 blevet lærere fra det unge seminarium, efter 25 år 351, efter 50 år 2121 og efter 80 år når seminariet op på 4944 nye lærere.

Altså næsten 5.000 lærere var udgået fra Frede-

riksberg Seminarium. Og stigningen i antallet af dimittender var sket efter en logaritmisk kurve.

Endelig kom der gang i byggeriet

I januar 1993 trådte V-K-regeringen tilbage (efter Tamilsagen), Poul Nyrup Rasmussen dannede en 4 partiregering med S, R, CD og KrF. Ole Vig Jensen blev undervisningsminister, og meget hurtigt kom der gang i seminariebyggeriet over hele landet.

Regeringen havde sat som et af sine mål at søge at fjerne den næsten rigide adgangsbegrænsning til de videregående uddannelser. Dette kunne blive ved udvidelse af bygningsmassen.

Allerede i marts 1993 henvendte seminariet sig til ministeren med ønsket om udvidelse af seminariet - tilskyndet dertil af den afgangede minister Bertel Haarder. Et par måneder efter svarede ministeren positivt. Det stod klart, at udvidelsen

Dimissionen 1998 i den nye multisal.

skulle ske på arealet mellem skolen og seminariet - altså på mejerigrunden. Men hvordan man skulle ordne sig med kommunen, trak lidt ud.

Et arkitektfirma blev hyret til at udarbejde et projekt, og lånemuligheder undersøgte. Projektet blev fremsendt til ministeriet, og i maj 1994 forelå finansudvalgets godkendelse af et lån til et byggeri til 52 mio kr.

Dette var et tempo aldrig set før i seminariets 75 års historie. Et 75 års jubilæum magtede man i øvrigt ikke at fejre midt i et rektorskifte og en begyndende byggesag.

Nu skulle problemet med grunden klares: lån eller leje?

Forberedelsen af byggeriet tog kun godt et år. I januar 1995 allierede man sig med ministeriets byggedirektorat og gjorde dette til bygherrerådgiver. Med henblik på en arkitektkonkurrence udbød man opgaverne og udvalgte derpå 5 arkitektfirmaer, som konkurrerede om opgavens løsning.

Samtidig indledtes der forhandlinger mellem seminariet og Skolen på Nylandsvej om samarbejde med byggeriet og ikke mindst delingen af lokaler i det færdige nye hus. Der opnåedes enighed om ikke at have fælles områder i den nye bygning.

Arkitektkonkurrencen afsluttedes med en udstilling af arbejderne. Her afslørede det, at „Cubarkitekterne“ havde vundet og fik ansvaret for arbejdet.

I begyndelsen af 1996 aftaltes fordelingen af udgifterne til byggeriet og hermed også af ejerforholdet. Samejet fordeltes med ca. 3/4 til seminariet og 1/4 til skolen - dog med 100% seminarieje af „multisalen“. Denne skulle erstatte den ældre gymnastiksal, som snart blev revet ned. Desuden sigtede man på en bred anvendelse af denne nye sal.

Med meroptagelse og byggerod var det nødvendigt midlertidigt at leje lokaler ude i byen. Det

skete i flere omgange og sluttede med et stort lejemål på Kronprinsesse Sofies Vej.

Nu skete det - det nye seminarium skød op

Den første store dag oprandt i efteråret 1996 - det første spadestik blev taget med deltagelse af skolebørn og studerende og mange andre. Og nu gik det stærkt. 18. april 1997 holdtes der rejsegilde på det nye hus, og i løbet af kort tid så man det med hele sin store glasfacade. Flere af omegnens huse ligefrem spejlede sig i seminariet.

Samtidig skete der renoveringer af det gamle hus, som fik nye vinduer mv.

Den store dag med indvielse indtraf i april 1998 - let forsinket efter planen. En stor forsamling mødtes i multisalen til indvielsen. Her talte direktør Torben Kornbech Rasmussen fra undervisningsministeriet, borgmester John Winther, Frederiksberg, rektor Thøger Johnsen og skoleinspektør Marianne Levin. Der var skrevet en

kantate i anledning af indvielsen, og den blev uropført af seminariets kor, orkester og solister. Musikken var skrevet af lektor Hans Dahl og teksten af rektor Thøger Johnsen, det første vers lød:

Det, der er givet, svinder så let
taget for givet, har ingen vægt.
Det, der skabes i inderlighed
er livet, glød og arnested.

Kantaten blev senere udgivet på cd.

Herefter samledes alle til reception i den nye og store kantine, og der var rundvisning i det nye hus. Her var et stort auditorium med en „videokanon“, der kunne gengive tv på en skærm på 3m x 6m, bibliotek, arbejdsrum og øverst oppe faglokaler til en række fag. Oppe på taget var der et storby-økologisk-eksperimentarium med udsigt over det meste af byen.

I alle klasselokaler på hele seminariet havde man nu et 28" tv som standardudstyr, og de 10 pc'er i 1993 var vokset til 250 i 1999. Dette sidste krævede ansættelse af IT-personale svarende til 5 årsværk.

Det blev i sandhed en stor dag for seminariet og for den endnu ret nye rektor, som allerede i sine første 5 års tjeneste gennemførte dette store byggeri. Endelig fik seminariet den plads, det fortjente - og havde brug for med landets største søgning.

Og én gang til skete det hele med Frederiksberg Kommunes støtte.

Fra venstre: Nedrivning af den gamle gymnastiksal og pavillon, kældereren til den nye bygning opføres, det nye hus under tag og sidst: nabohuset spejler sig i glasfacaden.

Frederiksberg Seminarium i slutningen af 1900-tallet

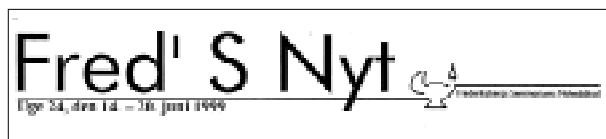
Store Badedag 1996

Traditionerne er både nogle af de gamle og også helt nye her ved århundredets slutning. Af de gamle kan nævnes dussefesten, som uklart hvorfor er blevet til en dussefest, juleafslutningen, hvor man først samles i Godthåbskirken og herefter fester på seminariet og dimissionsfesten. Ved den sidste møder ikke blot dimittenderne op, men også de pårørende er velkomne. I 1998 deltog ikke mindre end 500 personer i den højtidelige dimission.

Nye traditioner er bl.a. to sangaftener. Dels har man en viseaften i november, hvor studerende og ansatte optræder med forskellig underholdning, og dels afholder man en poetisk/lyrisk sangaften i begyndelsen af maj. Den kaldes „De lyse nætters tid“. Her er solistoptræden, fællessange og caféhygge i kantinen.

Endelig har Thøger Johnsen, som også har idræt som bifag, introduceret den årlige **Store badedag** i august på stranden ved Rågeleje.

Også SEMINYT har fået en afløser. **Fred'S Nyt** udkommer siden 1. jan.1994 hver uge med 4 sider og uddeles til alle på seminariet ansatte, studerende og bestyrelse.

Seminariets nyhedsorgan Fred'S Nyt.

Ved en debataften i januar 1997 samledes be-

styrelse, lærere og studerende om *visioner for seminariet* med oplæg af bestyrelsens formand, rektor og en lærer.

Fælles for disse indlæg var ifølge referatet en understregning af de mange opgaver et seminarium havde nu. Man opremsede basisydelserne: **læreruddannelse, efteruddannelse, diplomuddannelse, åben uddannelse og det internationale arbejde.** En stor buket - synes man - når der sammenlignes med seminariet de første 60-70 år af dets levetid.

På Store Badedag kåres årets strandløve. Her er kandidaterne fra 1995.

Hos indlederne sporedes (måske) en ængstelse for for stor spredning med risiko for vægtlægning på det „finere“ som diplomuddannelse og med deraf følgende stor afstand mellem læreruddannelsen og skolen.

Efter indledningen drøftede lærere og studerende

i grupper visionerne. Her kom flere interessante emner på bane.

Nogle pluk fra referatet kan give en fornemmelse af de problemer, der rørte sig:

- Læreruddannelsen er det primære, så vi må prioritere den

- Det er en kvalitet, at vi er et lille overskueligt sted med kun 5, højst 6 spor

- Er det en god idé med netop et seminarium til læreruddannelse? Hvad er vores særlige identitet?

- Er der konsensus om ÅNDEN i huset? Hvad vil det sige at studere?

- Undervisningsaktiviteten må ikke blive sekundær i forhold til efteruddannelse, forskning og udviklingsarbejder, men bør inspireres derfra.

- Det vil være godt med målbevidste planer for institutionen, men det kommercielle „virksomhedsplan“ er uheldigt. Vi skal ikke hugge „markedsandele“, heller ikke med en speciel „profil“

- Hvad med KFUM-traditionen: Hvordan kan vi bruge den ?

Lever den ?

Lad de sidste ord - som var de sidste i det foreliggende referat - stå som afslutning på beretning om 80 års virke på netop dette seminarium.

Introtur 1996

Frederiksberg Seminarium 1999

Litteratur

- Arkivregistratur for Frederiksberg Seminarium fra Landsarkivet for Sjælland mv. Bestyrelsesprotokoller 1919 - 1985 - herefter referater
- Repræsentantskabsprotokol 1964 - 1969 - herefter referater
- K.F.U.M.s Seminarium 1919 - 1944, red. Alfr.Christiansen
- Seminarieforstander Alfred Christiansen - Biografi og udvalgte artikler, 1948
- KFUMs Seminarium 1919 - 1969, red. Frants Hansen
- KFUMs Seminariesamfund 1929 - 1952 1. - 23. årgang
- SEMINYT 1952 - 1973
- Udvalgte programmer fra KFUMs Seminarium 1919 - 1969
- „Seminarium på Frederiksberg i 75 år“, 1982
- Vedtægter for KFUMs Seminarium (fra flere forskellige år)
- Tage Kampmann: „Kun spiren frisk og grøn...“, 1991
- Aage Nørfelt: „Usporlige veje“, 1993
- Dimittendfortegnelse 1920 - 1998
- Diverse aktsamlinger, især fra perioden 1961 - 1985

